(Комедія із міщанського побиту з співами і танцями в 4-х діях)

ДІЙОВІ ЛЮДЕ:

П р о к і п С в и р и д о в и ч Сірко — міщанин, має крамницю.

Я в д о к і я П и л и п і в н а — його жінка.

П р о н я — дочка їх.

С е к л и т а Пилипівна Лимариха — сестра Сірчисі, перекупка.

Г а л я — її дочка.

Свирид Петрович Г о л о х в о с т и й — промотаний цилюрник.

Н а с т я

подруги Пронині, манірні.

Н а т а л к а /

Х и м к а — наймичка у Сірків.

П и д о р а — поденщиця у Лимарихи.

С т е п а н Г л е й т ю к — був наймитом у Лимарихи, тепер слюсар.

М а р т а — бублейниця

У с т я — черевичниця гості у Лимарихи.

М е р о н і я — живе при монастирі /

Д в а б а с и

Й о с ь к а — жид.

К в а р т а л ь н и й , к а т е р и н щ и к, м і щ а н е і л ю д.

Дія перша

(Глибокий яр. Під горою наліво гарненький домик Сірків з садком; за ним баркан і знов якийсь садок і домик, направо — гора, баркан, а далі яр. На дальній горі видко Київ. Вечір.)

ВИХІД І

(П р о к і п С в и р и д о в и ч і Я в д о к і я П и л и п і в н а. Сидять на лавці біля дому.)

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Бач, як сьогодні вечірню зарання одправили, ще й сонечко не зайшло! А то тим, що новий дячок гарно вичитує.

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Чим же гарно?

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Як чим? Голосно: словами, мов горохом, сипле.

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Так, так! Як пустить язика, то він у його, як млинове колесо, тільки бр-р-р!.. І меле разом, і шеретує...

Я в д о к і я П и л и п і в н а. А твій старий мне, мне той язик, як баба вовну...

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Прирівняй ще цього штокала до старого дячка! Той таки і чита по-стародавньому, по-божественному, а цей...

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Заступається за свого шкарбуна тим, мабуть, що табакою поштує.

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Так що ж, що поштує!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. А то, що і в церкві заживаєш табаку, мов маненький...

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Лопочи, лопочи; а ти заступаєшся за нового тим, що молодший.

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Вигадай ще що!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Та й вигадаю!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. От уже не люблю, як ти почнеш вигадувати та дратувати! (Одвернулась).

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Ну, ну! Не сердься, моя старесенька, то я пожартував!

(Стара мовчить надуто.)

Не сердься-бо, моя сивесенька!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Та годі вже!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Чого годі? Хвалити бога, прожили вік у добрій згоді та лагоді, діждалися й свого ясного вечора... Да не зайдет сонце во гніві вашім...

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Та я вже на тебе не сердюся! Тільки не вередуй.

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Ні, ні, не буду. А нам таки справді нарікати ні на що: вік пройшов, лиха не зазнали, хоча й були хмарки, та господь хранив од тучі. Єсть на старість і шматок хліба, і закуток.

Я в д о к і я П и л и п і в н а. А працювали ж зате як, рук не складаючи!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . То що ж! Хто дбає, той і має! Неперестанно трудітеся, да не увійдете в напасть! Аби чужого хліба не заїдали та з чужої кривавиці не користувалися!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Здається, уже на нас голубе, нікому й скаржитись!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . А хто зна? Може, й нам перепала марно чужа копійка!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Як же гандлювати без того? То вже нехай бог проща! Нам же треба було дбати: дочка росла — єдиначка; треба було на посаг складати.

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Та так, так... А наградив-таки нас господь дочкою — розумні!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. І вже! Що розумні, так на весь Подол! Так не жалували ж на їх і грошей: у який кошт та наука увійшла — страх! Скільки отій мадамі до пенціона переплачено!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . А за який час? Довго там побула?

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Мало хіба? Аж три місяці! Ти б уже хотів свою рідну дитину запакувати у науку — на муку, аж до загину!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Я не про теє: мені ті пенціони і не до смаку, а коли гроші за рік заплачено, то треба було б принаймні за їх одсидіти!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Грошей шкода було, а дитини то ні" що за три місяці змарніла та знівечилась, хоч живою в труну клади! Там уже мало того, що науками вимучили, вимордували, та ще й голодом морили! Дитина не видержала й утекла!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . То нічого: одпаслися ж дома; одно тільки негаразд...

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Що там? Уже знов почав вередувати?

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Та я й мовчатиму, а тільки той пенціон...

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Що пенціон?

П р о к і п С в и р и д о в и ч . От тут у мене сидить! (Показує на потилицю).

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Ти знову?

П р о к і п С в и р и д о в и ч (зітхнув). Та й мовчу ж!

Чути знавдалі гуртову пісню:

Не щебечи, соловейко,

На зорі раненько,

Не щебечи, манюсенький, Bis

Під вікном близенько! /

Я в д о к і я П и л и п і в н а. А славно співають! Я страх люблю хлоп'ячі співи!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Славно, славно! Затра неділя, а вони гукають.

Я в д о к і я П и л и п і в н а. А коли ж їм і погуляти, як не під свято! За будні натрудяться!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . То й розходились би спати, а то й самі не сплять, і другим не дають... (Позіха).

Я в д о к і я П и л и п і в н а. То й іди ж собі спати, хто ж боронить?

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Та я б уже такий, щоб і лягати, та Проні ж ждемо.

Я в д о к і я П и л и п і в н а. А правда, чого вони так забарились? Уже й ніч надворі; ти б пішов та знайшов їх!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Де ж я їх буду шукати? Та їх і кавалер проведе.

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Та проведуть... кавалерів за ними, як полови за зерном, а все-таки страшно.

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Не бійся — не маненькї. (Позіха здорово). Ой господи помилуй мене, грішного раба свого! (Знов позіха і хрестить рота). Чого це я так позіхаю?

Я в д о к і я П и л и п і в н а (позіха й собі). Оце! Ти позіхаєш, а я за тобою.

П р о к і п С в и р и д о в и ч (позіха знов). Пху на тебе, сатано! Позіхнув так, що трохи рот не роздерся!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Та затуляв би рота, а то так негарно дивитись, що й...

П р о к і п С в и р и д о в и ч . А ти думаєш, мені гарнодивитись, як ти роззявиш свою вершу?

Я в д о к і я П и л и п і в н а. З якого це часу з мого рота стала верша?

Прокіп Свиридович. Та хіба ж уже не пора?

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Пху Пху! (Розсердившись,пішла).

П р о к і п С в и р и д о в и ч (почухав голову). Розсердилась моя старенька, розгнівалась; треба піти помиритись.(Виходить теж у ворота додому).

ВИХІД II

(Міщане, міщанки і хор.)

Хор (за коном, але ближче).

Твоя пісня дуже гарна,

Гарно ти співаєш:

Ти щасливий, спарувався Bis

І гніздечко маєш. /

(Через кін переходить кілька пар:— дівчата з хлопцями і самі дівчата; за остатніми уганя Голохвостий у циліндрі, піджаці,рукавичках. Полебезивши, одскакує до других.)

Г о л о х в о с т и й (до себе). А славні тут дівчатка-міщаночки, доложу вам: чистоє амбре! Думав, що знайду між ними ту, що коло Владимира бачив,— дак нема, а вона, здається, з цього кутка. От пипочка, що просто тільки — а-ах та пере-ах! Одно слово — канахветка, только смокчи! Трохи чи я даже не улюбився у єйо, чесне слово: просто з голови не йдьоть... Господи! Що ж це я? Чи не проґавив за нею главного предмета, Проні? От тобі й на! Побігти шукать. (Пішов хутко яром направо).

Хлопці, хор (входять на передній кін).

А я бідний, безталанний,

Без пари, без хати;

Не довелось мені в світі Bis

Весело співати! /

(Оддалеки чути, що гурт другий співає цю ж пісню.)

1-й б а с. А в нас баси кращі... у них як побиті горшки!

2-й б а с. Або як старі циганські решета!

У с і (сміються). А справді!

Хлопець. А який тепера хор найкращий? Чи семінарський, чи братський?

1-й б а с. Звичайно, братський.

2-й б а с. А я кажу — семінарський,

1-й б а с. Ба брешеш!

2-й б а с. Ба не брешу! В семінарському хорі сам Тарас як попре горою — го-го-го! Або Орест як посуне октавою — гур-р-р, аж гори дрижать!

1-й б а с. А в братському Кирило чого варт?

2-й б а с. Ну, що ж? Кирило, та й годі.

1-й б а с. Ет!

С т е п а н. А хто, по-вашому, панове, розумніший у, Києві: чи семінарист, чи академіст, чи університант?

Хлопець. Г о л о х в о с т и й!

С т е п а н (регоче). Ото ушкварив!

1-й б а с. Попав пальцем у небо!

Д е х т о. Найшов розумного на смітнику! Ха-ха!

Хлопець. А хто ж розумніший за його? Говорить помученому, що й не второпаєш!

С т е п а н. Чи у тебе часом не загублено якої клепки?

Хлопець. Чого ти присікався?

С т е п а н. Дивіться, люде добрі, що по-свинячому хрюка, то й розумніший, значить!

Д р у г і. Чого ж, справді, сміятись? Голохвостий, таки не взяв його кат, розумний, освічений таки паном діло і ходить, і говорить по-панському!

С т е п а н. Оввa! Не бачила розкошів свиня, то й саж за палаці здався!

Д е х т о. Та годі вам за чортзна-що змагатись!

С т е п а н. І то правда, пху!

Д е х т о. Од міщан одстав, а до панів не пристав.

С т е п а н. Та як же! Натягне штани-галанці, узує чоботи на рипах, та ще напне на голову капелюха, та й дметься, як шкурат на огні! Які були у батька гроші — процвиндрив, а тепер що на йому, то й при йому!

1-й б а с. А так: батько його було на базарі голив та кров пускав, баньки ставив, то й копійка водилась, а він уже, бач, і цилюрню по-модньому...

С т е п а н. Не знаю, чи голить других, а що себе обголив— то так!

1-й б а с. А який ласун до дівчат, як зводить усіх—-біда!

2-й б а с. Та то ж через теє С т е п а н на нього і гори верне.

Д е х т о. Боїться, значить, щоб не одбив дівчини.

С т е п а н. Одбив би я йому печінки!

Д р у г і. О! Він хваткий!

1-й б а с. А в тебе уже є коханка?

С т е п а н. Що ти їх слухаєш? Верзуть теревені!

Д е х т о. Єсть, єсть... 1-й б ас. А хто?

Х л о п е ц ь. Г а л я Лимаришина.

1-й б а с. Гарна? Хлопець. Чудо яка!

С т е п а н. Ти-бо мені, гляди, і честь знай, бо язика й полатати можна!

Х л о п е ц ь. Що ж я сказав? От напасть! Д р у г і. Цитьте! Он Г о л о х в о с т и й їде!

ВИХІД III

(Ті ж і Г о л о х в о с т и й.)

Д е х т о. Здрастуйте, Свириде Петровичу, а ми вас оце згадували...

Г о л о х в о с т и й. А, хорошо, добре...

С т е п а н (набік). Шкода, що не чув!

Г о л о х в о с т и й (подає декому руку, а решті кланяється згорда). Меня таки вездє споминають: значить, моя парсона у шику!

С т е п а н (набік). Як свиня в дощ!

Г о л о х в о с т и й (вийма цигарницю). Нєт лі у кого иногда сірника?

Х л о п е ц ь. Ось у мене єсть. (Запалює йому). А мені, Свириде Петровичу, можна одну взяти?

Г о л о х в о с т и й. На! Може, чи не угодно ще кому? Цигарка первий сорт!

Д е х т о. Давайте, давайте! (Закурюють): Нічого собі!

Г о л о х в о с т и й. Нічого! Понімаєте ви, як свині у апальцинах! Це шик — не цигарки! Каждая стоїть п'ять копеєк; значить, примєром: затягся ти, а уже п'яти копеєк нема.

Х л о п е ц ь. От дорогі!

С т е п а н (набік). Бреше гладко!

Д е х т о. Ви таки кидаєте силу грошей!

Г о л о х в о с т и й. Чаво мінє дєньог жалєть? Главиоє дєло сабє удовольствіє! Можеть, у меня їх іногда перегорєло сколько тисячов, дак зато ж вийшов образованним, как первий дворанин!

С т е п а н (тихо до других). Такого дворанина під типа!

Д р у г і. І правда: надів жупан та й дума, що пан.

Г о л о х в о с т и й. Тепьор, слєдственно, меня по всєх усюдах первим хвисоном принімають; а почому? Потому, што я умєю, как соблюсти свой тип, по-благородньому говорить понімаю!

С т е п а н (вголос). А по-собачому, добродію, часом не вмієте?

(Д е х т о сміється.)

Г о л о х в о с т и й. Ще нєт! Прийдьоться хіба-развє од вас науку получить!

С т е п а н. Ви таки, як бог дасть, на мою науку дочекаєтесь!

Г о л о х в о с т и й (згорда). Наведіть сначала себя палітурою!

С т е п а н. Цур дурня та масла грудку!

Д р у г і. Та годі вам!

Г о л о х в о с т и й. Невєжество шмаровозне! Што з вами тут фиксатуарнічать? Єщо уберешся в мужичество!

Хлопець. Скажіть-бо, будь ласка, хоч що-небудь по-хранцюзькому!

Г о л о х в о с т и й. Да што ви понімаєтьо?

Х л о п е ц ь. А яке убрання на вас, Свириде Петровичу,— чудо! Певно, дороге!

Г о л о х в о с т и й. Конєшно, не копеєшне! Хвисонистої моди і загрянишного матеріалу, да і шив, можно сказать, первий магазин. От

ви думаєтьо, што плаття — лиш би што, а плаття первоє дєло, потому што по платтю всякого стрічають.

С т е п а н (до других). А по уму виряджають!

Г о л о х в о с т и й (не звертаючи уваги). От, возьмем, примєром, бруки: трубою стоять, как вилиті, чисто аглицький хвисон! А чаво-нибудь не додай, і вже хвизиномії не імєють! Або вот жильотка,— здайоться-кажеться, пустяк, а хитра штука: только немножко не потрап, і мода не та, уже й симпатії нєту. Я вже не говору про піньжак, потому што піньжак — ето первая хворма: как только хворми нєту, так і нікоторого шику! А от даже шляпа, на што уже шляпа, а как она, значить, при галавє, так і на типе парад!

Д е х т о. Добре на цьому знається! Нема що!

Х л о п е ц ь. А матерія яка! Ряба, ряба та зозуляста, от би мені такого на штани!

Г о л о х в о с т и й. Зозуляста?! Шаталанська!

Х л о п е ц ь. Що ж то значить — шарлатанська?

Г о л о х в о с т и й. Ет, мужва! Што з тобою разговаривать.

Х л о п е ц ь. Та я так!

Д е х т о. Розкажіть краще що нам! Ви ж там по світах буваєте, розумних людей чуваєте...

Г о л о х в о с т и й. Не всьо то для простоти антересно, што для меня матеріально.

Д е х т о. Та все ж, може, і нам буде інтересно. Ось ходімо на гору: поспіваємо, побалакаємо, вип'ємо мокрухи-преподобниці!

Г о л о х в о с т и й. Хороший бил би для меня кадрель — водити з вами кумпанію!

Д е х т о. Е, ви вже деретe носа до неба!

Д р у г і. Та киньте його, цур йому!

С т е п а н. Не знаєте хіба прислів'я: не руш добра...

Х л о п е ц ь (до Голохвостого). Та ходім-бо, Свириде Петровичу, не царамоньтесь!

Г о л о х в о с т и й. Єй-богу, нельдзя: тут, понімаєте, делікатна матерія... Кахвюру, значить, нужно підстерегти і спроворить... Одне слово, не вашого розуму дєло!

Х л о п е ц ь. Що ж воно таке?

Г о л о х в о с т и й. Інтрижка.

Х л о п е ц ь. Як?

С т е п а н. Та кинь його, ходім!

Д р у г і. А й справді! Чого з ним возжатись? Ну його к бісу! Рушай далі!

(Всі пішли.)

ВИХІД IV

(Г о л о х в о с т и й сам.)

Г о л о х в о с т и й. Дурні хахли! Ідіть здорові! Што значить проста мужва? Ніякого понятія нєту, ніякой делікатной хвантазії... так і пре! А вот у меня в галавє завсегди такий водеволь, што только мерсі, потому — образованний чоловєк! Да што, впрочем, про них?.. Годі, довольно! От як би Проні не пропустить! Шукаю: нігдє нєту; чи не пройшла развє? Дак кудою ж пройтить їй, когда ми калавурим? Удивительне діло! Нужно подождати. Треба сьогодня на нейо рішительно налягти. Здається, єй пондравился... Ну, да кому я не пондравлюсь? А вот, штоби Проні не випустить з рук, то необходимо. Багата: який дом, сад! А лавка, а дєнєг по скринях! Старого Сірка струсну, то так і посипляться карбованці! Одна надія на її придане, бо іначе не можу поправити своїх ділов: такий скрут, хоч вішайся. Довгів стільки, як блох у курнику! З дому вийти удень страшно, щоб який жидюга не піймав, єй-богу, правда. Тут особенно Йоська єсть; дак уїдливе, кляте, што ніяким хвисоном його не обійдеш. Де здибав, то й давай гроші, то й давай! Ну, де ж я то і візьму, коли немає! А він, дурний, одно: давай, та й годі, вертай, що брав! Ну, што он? Какоє понятіє імієт? Сказано, жид! А ти тікай, бо посадить — чиста напасть! Так і ховаюсь, і кручусь як муха в окропі: там у цилюрні уже посадив замість себе гарсона, та що з того? Цилюрня таки лопне! От як, дасть бог, на Проні женюсь, себто на її добрі та на її грошах, тоді я бритви через голову у Дніпро позакидаю, а заживу купцем первой гільдії, зав'ю такі моди алад'ябель! Тільки ж Проня й погана, як жаба... Та якби запустить пазури у її скриню, то ми при боці заведемо таке монпасьє, що тільки пальці облизуй! От би, приміром, ту дівчину, що коло Владимира ганяв! А-ах!

ВИХІД V

(Г о л о х в о с т и й, П р о н я, Н а с т я і Н а т а л к а.)

Г о л о х в о с т и й (зуздрівши). А ось і вони з кумпанією. Ну, Г о л о х в о с т и й, держись!

(П р о н я, Н а с т я і Н а т а л к а мляво ідуть і прощаються з якимсь кавалером.)

Г о л о х в о с т и й. Як би ето підойти похвисоніще, щоб зразу шиком і пройняти? (Пробує кланятись). Ні, не... (Обсмикує одежу на собі).

П р о н я (наближається; за нею подруги).Голохвастов, здається?

Г о л о х в о с т и й (підліта). Бонджур! Моє серце розпалося, мов щипсі, поки я дожидав мамзелю!

П р о н я (манірно). Мерси, мусью! (До подруг). Таки вдався: я нарочито проманіжила.

Г о л о х в о с т и й. Рекомендуйте мене, пожалуста, баришням! Хоч я і не знаю їх, но надєюсь, што ви не будете водить компанію лиш би з ким!

П р о н я. Разумєється. Єто маї близькі приятельки і сасіди.

Г о л о х в о с т и й. Рикомендуюсь вам: Свирид Петрович Галахвастов.

Н а с т я. Мені здається, що ми десь стрічались.

Г о л о х в о с т и й. Нічаво нєту вдивительного — міня знаєт увесь Київ чисто.

Н а т а л к а. Невже?

Г о л о х в о с т и й. Рішительно. Міня вездє принімают как сваво, значить, без хвисона!

П р о н я. Там, вєрно, красавиць найшли порядошно.

Г о л о х в о с т и й. Што мнє краса? Натирально, перве дєло ум і обхождєніє: делікатні хранцюзькі маньори, штоб вийшов шик!

П р о н я. Разумєється, не мужицькі: фе! Мове жар!

Н а т а л к а (до Насті). Який він гарний!

Н а с т я. Нічого собі; тільки штукований!

Н а т а л к а. Ая вас сьогодні десь бачила.

Г о л о х в о с т и й. Я чоловік не очень дуже посидящий: люблю у праходку з образованними людьми ходить. Ноги чоловіку, видите, для того й дадені, штоб бити ними землю; потому вони і ростуть не з голови...

Н а т а л к а (до Насті). Який він розумний та гострий як бритва!

П р о н я (до подруг). А я ж вам не казала, що первий кавалер!

Г о л о х в о с т и й. Не вгодно лі, баришні, покурить папироски?

Н а т а л к а. Што ви, я не куру!

Н а с т я. І я ні; та чи пристало ж баришням?

Г о л о х в о с т и й. Перва мода!

П р о н я. А ви не знаєтьо? Дайте мінє! (Закурює і закашлюється) .

Г о л о х в о с т и й. Может, крепкі? Я, якшто дозволите, Проню Прокоповно, принесу вам натиральних дамських.

П р о н я. Мерси! То я ковтнула какось диму...

Н а т а л к а і Н а с т я. Та киньте папироску, а то ще закашляєтесь.

П р о н я. Пусте! Я ще в пенціонє курила...

Г о л о х в о с т и й. Чим же мінє баришень прекрасних поштувати? Позвольте канахветок! (Вийма з кишені у піджаці).

Н а с т я (до Наталки). Ач, який ввічливий!

Н а т а л к а. Настоящий хрант.

(Беруть конфекти.)

П р о н я (бере манірно одну). Мінє так солодке обридло! Кожинного дня у нас вдома ласощов етих разних, хоч свиней годуй! Я ще больше люблю пальцини, нанаси...

Г о л о х в о с т и й. Сю минуту видно у вас, Проню Прокоповно, не простий, а образованний скус!

Н а с т я (до Наталки). Куди пак! Дома пироги з маком та вареники з урдою трощить, а тут — пальцини.

Н а т а л к а. Це на нас критика.

Г о л о х в о с т и й. Только дозвольте, Проню Прокоповоно, то я вам етой всякой всячини цєлий воз притарабаню! Меня, знаєте, на Хрещатику, дак еті все купці делікатними матеріями — просто на руках

носють. Бо я їм усєм дєнєг позичаю, і там перед началством звєсно — што, потому у меня будошник у струнє! Дак уже все вони нападом: бери скольки хочеш, значить, етой погані — пальцин, кавунов, разних монпасьє, мигдалу... Я вже просто одпрошуюсь,— што куда мінє ето переєсти все, потому луснуть, пардон, трєснухь — як раз плюнуть, так нєт-таки — бери та бери! Как учеплються, то й береш, да й роздаєш уже усяким там разним, потому што пущай хоть на смєтник не викідають... Дак я вам целий воз...

П р о н я (ображено). Того, што на смєтник викидають?

Г о л о х в о с т и й. Што ви, Проню Прокоповно? І у думцє не било! Як же, штоб я такой мамзелі — і непоштительство... Ну й гострі ж ви! Язика з вами, представте собі, нужно держать, як у часте, на замку!

П р о н я. Ви так і понімайте!

Г о л о х в о с т и й. Ах, ах! Да я з своєй сторони при полном акордє, лиш би з вашей сторони не було нікакого мнєнія.

П р о н я. Другим, можеть, необразованним што вгодно з губи плюнь, бо понятія нікоторого не імєють; а я в пенціонє все науки проізошла.

Г о л о х в о с т и й. Пардон, єй-богу, пардон! Потому у міня з язика, как з колеса в млинє, так што-небудь і ляпне!

Н а с т я (до Наталки). Ходім додому, бо ця витрішкувата чапля почала з своїм пенціоном, як дурень з торбою...

Н а т а л к а (до Насті). Це вона нам вибива очі!

Н а с т я. Приндя чортова! (До Проні). Добраніч вам!

Н а т а л к а. Ходім уже!

Г о л о х в о с т и й. Што ж, баришні, так сейчас домой? Хадьомте у праходку: при мєсяце такой шик! ?

Н а с т я. Ні, спасибі вам, ходіть здорові самі вже!

Н а т а л к а (до Проні). Прощайте, нам не затиняйте, а ми вам не мішаємо!

П р о н я. Не задавайтесь на крупу, бо в решеті дірка!

Н а т а л к а. Нічого, ваш кавалер позбирає... докласти вам воза!

(Пішли.)

ВИХІД VI

(П р о н я й Г о л о х в о с т и й)

П р о н я (вслід). А дулі не скушаєте? Ач, копилять як губи! З меня только хворму беруть, а од них усєх гнилицями так і тхньоть!

Г о л о х в о с т и й. Ну й ловко ж ви їх одбрили! Ех, Проню Прокоповно, розумні ви,— без мила голите.

П р о н я. Якби мінє модніща публика, то я б себя показала! А то з кєм тут зайтись — необразованність одна! От только з вами і маєш приятность!

Г о л о х в о с т и й. Натирально, куди їм усєм до вас? Всьо равно, што, примєром взять,— Мусатов і хранцюзька помада.

П р о н я. Мерси.

Г о л о х в о с т и й. А в тіятрі любите?

П р о н я. Знаєте, акробати занятніщі мінє: такії красиві мущини. Я, було, как пойду, то так стрівожусь за них, што цєлу ноч не сплю!

Г о л о х в о с т и й. Так ви б у таком разе гулять виходили, то я б мог хоч цєлую ноч трудиться проходкою!

П р о н я. Ноччю? Што ви? Страшно, штоб, бува, какой оказії не вийшло... ви мушина, а я баришня. Вот удньом так я люблю гулять у царському саду з книжкою безпременно, бо так приятно під дубом романа читати.

Г о л о х в о с т и й. А ви які читали?

П р о н я. "Єруслана Лазаровича", "Кровавую звєзду", "Чорний гроб"...

Г о л о х в о с т и й. Да, ето занятні, но я вам рикомендую адин раман... вот раман, так раман... "Битва руських з кабардинцями" — а-ах! Або — "Матильда — чилі хранцюзька гризетка", або теж "Безневинна дівиця, чилі любов ухитриться". Антіресні, доложу вам! Не видержиш дочитати!

П р о н я. Ах, я такії люблю ужасть как: штоб про таку любов писалось, штоб як смола кипєла!

Г о л о х в о с т и й. Да, штоб аж волос смалила!

П р о н я. Ах, ето ужасно жорстоко...

Г о л о х в о с т и й. Так только здайоться-кажеться, а потом дуже прекрасно. От тольки, Проню Прокоповно, про любов би лучче самим рамана завить.

П р о н я. Конечно, занятніще, єжелі особливо кавалер душка...

Г о л о х в о с т и й (кашлянув). Проню Прокоповно! Дозвольте спросить, какоє такоє ви обо мне понятіє держите? П р о н я (манірно). Што ж ето ви допитуєтесь? Мінє соромно... Я баришня. (Набік). Ага! Дочекалась-таки!

Г о л о х в о с т и й. Што ж, што баришня, ето нічаво, ето чистиє пУ с т я ки!

П р о н я. Я і понятія у цім нікоторого не імію...

Г о л о х в о с т и й. Єй-богу, не безпокойтесь!

П р о н я. Ви мінє такого жару укидаєте, што я просто шарєю... Хіба не знаєте, як безневинній дівиці стидно...

Г о л о х в о с т и й. Коли без етого никак нельзя обойтиться все равно прийдьоться...

П р о н я. Ах, не говоріть мінє про любов... І я до вас ужасть как... Только, будь ласка, не говоріть, пожалуста, про любов, потому ето шкандаль...

Г о л о х в о с т и й. Што ви? Я, значить, прошу вашу руку і серце.

П р о н я. Мерси! Только тут ноччю... при мєсяцє... так моторошно цеє слухать, аж сердце тьопається... Ви завтра приходьте до нас предложеніє дєлать...

Г о л о х в о с т и й (цілує руку). Я только боюсь родителів ваших, а то б давно зайшол...

П р о н я. Єжелі што я согласна, то вже небезпременно... Г о л о х в о с т и й. Ви мінє как води цілющої на рани злили, моя зозулечко. (Цілує).

П р о н я. Ах, не можу! Тікать нужно! Приходьте ж завтра безпременно; я вас адрикамендую, а ви і предложеніє зробите...

Г о л о х в о с т и й. Прийду, прийду, моя канахветочко!

П р о н я. Душка! (Цілує хутко Голохвостого і біжить хвіртки). Ламур! (Вибіга).

ВИХІД VII

(Г о л о х в о с т и й сам.)

Г о л о х в о с т и й. Бон-бон! (Підскакує). Трам-тара-ра, ура! Наша взяла! Поздравляєм вас, Свириде Петровичу! Виграли справу! П р о н я, значить, тут. (Показує кулак). Старі, правда, не спротивляться, потому потурають дочкє у всьом. Тільки ж і гидка! Ой гидка! Да ще лізе цілуватись! Надо будєть купить доброго мила, штоб замивать після неї губи... Але зате ж все моє! От уджигну! Годі вам, Свириде Петровичу, тепер зайцем бути,— буде, доволно! Можно будєть і самому зайців ловити, а особливо куріп'яточок... хр-р-р... Хап — і єсть! Хап — і єсть!

ВИХІД VIII

(Г о л о х в о с т и й і Г а л я.)

Г а л я (іде з кошиком, придивляється). От як ми опізнилися на старім городі з мамою, уже й розійшлися всі на нашім кутку... Ні, он хтось стоїть, чи не С т е п а н? (Зближається, щоб трохи роздивитись).

Г о л о х в о с т и й (зуздрівши). А, на ловця й звір біжить, (Підліта). Ціп-ціп, куріпочко!

Г а л я. Ой, це чужий хтось! (Хоче тікати, але Г о л о х в о с т и й заступа дорогу).

Г о л о х в о с т и й (придивившись). Господи! Це ж та сама красунечка, що я коло Владимира бачив! От ціпонька! (До неї). Не тремтіть-бо: чого лякатись, моя зозулечко,— хіба з'їм?

Г а л я. От, єй-богу, коли не пустите, то калавур закричу і будошника покличу.

Г о л о х в о с т и й. Вигадайте! Тольки крикніть, то я такого наговорю, што зараз і в часть вас посадять.

Г а л я. За що? Що ви ґвалтуєте серед ночі, то я маю сидіти?

Г о л о х в о с т и й. Слухайте, серденько, не лементуйте, бо я тольки поговорить хотів з вами, моя зірочко красна. Як повидів я вас коло Владимира, то з тієї ночі і пропадаю,— просто вхопили моє серце щипцями, гвоздком у голові сидите, хоч і бритви не бери в руки!

Г а л я. А справді, це той самий... Бачите: ганяли, ганяли там, та й тут переступаєте дорогу; сорому нема, а ще панич!

Г о л о х в о с т и й. Да коли улюбльон, да так улюбльон, хоч візьміть в руки піштолета і простреліть тут грудь мою!

Г а л я. Так і повірили! Шукайте собі панночок!

Г о л о х в о с т и й. Да ви луччі за самих найкращих панночок; ви просто така ціпонька, що аж слина котиться, — вірте!

Г а л я. Хороша пороша, та не для вас!

Г о л о х в о с т и й (розпалюючись). Чого ж так — не для мене? Яка ти строга, нелюб'язна! Да у мене, голубочко моя, всякого добра — паровицями, да я озолочу тебе, брильянтами обсиплю на весь Київ...

Г а л я. Обсипайте кого іншого, а мені вашого золота не треба.

Г о л о х в о с т и й. Да хіба я разві поганий? Придивись, пожалуста, первий хвисон...

Г а л я. Та що — що гарні!

Г о л о х в о с т и й (бере її за руки). Серденько, пуколько моя! Улюбись у мене, бо, єй-богу, застрелюсь отут зараз перед тобою, щоб тобі напасть зробить!

Г а л я. Ой, що ви кажете?

Г о л о х в о с т и й. Потому хоч ножницями перетни моє серце, то там тільки одна любов стримить...

Г а л я. Пустіть же, якщо любите, бо, боронь боже, хто здиба, то буде лихо...

Г о л о х в о с т и й. Ніхто не здиба! Куріпочко моя! (Обніма).

Г а л я. Пустіть-бо! Так не годиться! Бач який! Пустіть, кричатиму!

Г о л о х в о с т и й (притиска ще більше). У-ух! Пропав я! Пожар!

ВИХІД IX

(Ті ж і С е к л и т а.)

С е к л и т а (зуздрівши). А то що, Галька? З паничем? Ой лихо моє! Ой нещастя моє! Добігалась, каторжна! От і устерегла! Ах ти, подла! (Підскакує до Галі).

(Г о л о х в о с т и й оторопів.)

Г а л я.(плачучи). Мамо! Начепився, хто його зна хто й звідки, та й ґвалтує, як розбишака...

С е к л и т а. Як! Хто його знає? А ти не знаєш — свята та божа! Ах, обманщиця чортова, матері хочеш очі одвести? Так і повірили! (Тим часом Г о л о х в о с т и й, оправившись, хоче тікати. С е к л и т а його за поли.) А ти, паничу, куди? Навтікача? Ні, з моїх рук так не вийдеш! Я за свою дочку тобі очі видеру з лоба!

Г о л о х в о с т и й (замішавшись). Хіба це ваша дочка?

С е к л и т а. А то ж чия?

Г о л о х в о с т и й. На вас анітрішечки не похожа; у неї голосок, як соловейко в лузі, а ви як з бочки гуркаєте!

С е к л и т а. Ах ти, харцизнику! Ти ще сміятись здумав? Наробив бешкету та й зуби скалить!

Г о л о х в о с т и й. Та не зіпайте так, бо всіх кожум'яцьких собак збентежите!

Г а л я. Мамо, голубочко, киньте його! Не робіть слави! Єй-богу, начепився вперве!

С е к л и т а. Заступаєшся! Геть мені зараз додому! Ще на губах молоко не обсохло, а вона уже з хлопцем обнімається. Я тобі дома обірву оті патлі, сибірна!

Г а л я (плаче). За віщо ви, мамо? Хіба я винна?

Г о л о х в о с т и й (набік). Як би його вирватись від цієї відьми? От влопався!

С е к л и т а (до Галі). Іди звідси! Не слинь мені! Дома побалакаємо!

(Г а л я відходить плачучи.)

ВИХІД X

(С е к л и т а і Г о л о х в о с т и й.)

(Г о л о х в о с т и й кинувся було тікати, але С е к л и т а не випустила піджака, так що він аж злетів з одного рукава. С е к л и т а тоді вхопила обома руками за жилетку.)

С е к л и т а. А куди, каторжний? Щоб ще такого шелихвоста не вдержати, та не була б я С е к л и т а Лимариха!

Г о л о х в о с т и й. Що ви? Чи при своїм умі? Не робіть, пожалуста, шкандалю! (Все позира на дім Сірків). Я вам заплачу, я багатий...

С е к л и т а (ще дужче). А щоб ти не діждав, щоб я за дочку гроші брала? Щоб я рідну дитину продавала? Не діждеш! Не втечеш! Не пущу! У мене одна дитина, як одно сонце у небі! Нащо ти зводиш її з ума?!

Г о л о х в о с т и й (набік). От репетує бісова баба; розбудить усю вулицю! (До неї). Та я, єй-богу, не чіпав вашої дочки — тільки побалакав.

С е к л и т а. Брешеш, нащадку іродів! Сама бачила, як обнімались! Знаю я вас, паничів! Знаю, як ви обдурюєте та з ума зводите дівчат!

Г о л о х в о с т и й. Та щоб я луснув, коли зводив!

С е к л и т а. Докажи, докажи! Я не повірю твоєму слову і твої слова гнилі, як яблука! Ти харциза, волоцюга!

Г о л о х в о с т и й. Та що ж ви лаєтесь? Я не перекупка: обманювати не буду! Од вас не можна ні одпроситись, ні одмолитись!

С е к л и т а. Ти думаєш, що як я перекупка, то мене можна й зневажати? Я на шаг обдурю, а на карбованця вам, сибірним, правди скажу! От що! Хай збереться хоч уся вулиця, а Секлита за себе й за свою дочку встоїть. Стріляй на мене, а я таки на своєму стану, за правду стану! (Б'є кулаком об кулак). Коли зачіпаєш, то зачіпай чесно: не безчесть мене й моєї дочки, бо ми тобі не іграшка!

Г о л о х в о с т и й (набік). От, не вирвусь! (До Секлити). Та, присяйбі, і не думав безчестити! (Хоче знову вирватись).

С е к л и т а. Не пручайсь! Не пущу! Ґвалт, ґвалт! Поліція! Поліція! Квартальний!

Г о л о х в о с т и й (набік). Ой пропав я! (До Секлити). Цитьте! Не кричіть-бо!

С е к л е т а. Що-бо? Кричу, бо маю право! Поліція, поліція!

Г о л о х в о с т и й (набік). Потопить, бісова баба, чисто потопить! У Сірків уже й віконниця одчиняється! Господи, ну що його робити! (До Секлити). Слухайте сюди…

С е к л и т а. Калавур!

(Здалеку почувся свисток.)

Г о л о х в о с т и й. Ой, поліція! Шкандаль! (До Секлити). Слухайте сюди, не кричіть; я всю правду скажу: ми любимось з вашою дочкою, тільки я чесне маю на думці: я її хочу сватати…

С е к л и т а. Дури кого іншого, а не мене: знаємо ми вас, паничів!

Г о л о х в о с т и й. Та я не панич, а простий міщанин,— то тільки зверху на мені образованность!

С е к л и т а. Брешеш!

Г о л о х в о с т и й. Та щоб я луснув... Недалеко тут мій дом! Я родич Свинаренків.

С е к л и т а. Якого? Петра?

Г о л о х в о с т и й. Еге ж, Петрів племенник.

С е к л и т а. Та хіба ж міщанину пристало бути свинею?

Г о л о х в о с т и й. Єй-богу, я вашу Галю люблю так, як золото, і хочу сватать, от хоч зараз оддайте, то візьму.

С е к л и т а. Присягнись мені, ходім до церкви!

Г о л о х в о с т и й. Та чи я ж чоловіка вбив, щоб серед ночі присягати! Вірте мені, я чоловік благородний, образованний, і божусь, і присягаюсь, що не піддурюю; бодай я завтрішнього дня не діждав, бодай я завтра на своїх ремінних пасах повісився, бодай я зарізався в своїй хаті своєю бритвою, коли не вірите!

С е к л и т а (бере грудку землі). їж святу землю, то повірю! На, їж!

Г о л о х в о с т и й. Хіба ж я вовк, щоб їв землю?

С е к л и т а. Їж, на, їж, то повірю!

Г о л о х в о с т и й. Та мене ж од тієї землі скорчить, то і чоловіка вашій дочці не буде!

С е к л и т а. Та ви брешете! Присягніться мені хоч на Братській!

Г о л о х в о с т и й. Нехай мене покарають всі печерські святі! Нехай мене покриє великий лаврський дзвін, коли я брешу!

С е к л и т а. Ні, таки присягніть навколішках до Братської!

Г о л о х в о с т и й (набік). От, не одсахнусь. (Стає на коліна). Ну, хай мене поб'є Братська божа матір, коли брешу!

С е к л и т а. Ну, тепер вірю, тепер вірю!

Г о л о х в о с т и й (обтрушує штани; тихо). От іще через цю каторжну бабу бруки запачкав! (До неї). Так я незабаром до вас і на заручини.

С е к л и т а. Про мене, просимо; тільки за моєю Галею нічого нема — знайте!

Г о л о х в о с т и й. Нащо мені? І свого досталь! Аби Г а л я!

С е к л и т а. Так заходьте ж; раді будемо!

Г о л о х в о с т и й. А де ж ваша хата?

С е к л и т а. Зараз за яром. Спитайте Секлиту Лимариху: увесь Подол зна. Глядіть же, не обдуріть; а то і живим не випущу! Од Лимарихи не сховаєтесь! Г о л о х в о с т и й. Та буду ж, буду!

(С е к л и т а виходить.)

ВИХІД XI

(Г о л о х в о с т и й сам.)

Г о л о х в о с т и й (озирається). Ух! Ху! От баня, так баня, аж три пота зійшло, єй-богу! (Утирається). От це вскочив, так вскочив — понікуди!

(Завіса)

Дія друга

(Велика світлиця Сірків, по-міщанськи, але з претензією вбрана. Одні двері в кімнату, наліво — в пекарню, просто — вхідні).

ВИХІД І

(Я в д о к і я П и л и п і в н а сама.)

Я в д о к і я П и л и п і в н а (сидить коло столу і обмахується хусткою). Ну й день! Діждалися святого літечка! Спала вже, спала, та

ніяк до вечора не доспала; упріла тільки, страх! (Утирається хусткою). А старий іще спить! Ого! Прокопе Свиридовичу! Прокопе Свиридовичу! Доки ти будеш качатись! Вставай, бо вже швидко до вечерні вонять! Прокопе Свиридовичу, чи ти чуєш!

П р о к і п С в и р и д о в и ч (обзивається з кімнати). А-а! То ти до мене, Явдоню? Постой, трохи прочумаюся та потягнуся!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Ач, потягається, а якби я потягалася, то й гримав би! Та воно в свято і годиться поспати, менче гріха: як не спиш, то почнеш судити кого абощо, а воно і є спокуса... Та чого він не йде? Скучно самій. П р о н я пішли кудись, та вони не люблять з нами і говорити... Прокопе Свиридовичу, та вставай-бо!

ВИХІД II

(Я в д о к і я П и л и п і в н а і П р о к і п С в и р и д о в и ч .)

П р о к і п С в и р и д о в и ч (виходить потягаючись). Якось мені невірно... чи недоспав, чи переспав... Мовби хочеться чогось — чи хвигів, чи солоних огірків? (Сідає коло Явдокії Пилипівни). Як тобі здається?

Я в д о к і я П и л и п і в н а. А як же мені про те знати! Хіба в мене твій рот?

П р о к і п С в и р и д о в и ч . От бач, ти й не знаєш, чим мені догодити, а мене, як тебе не бачу, то й сум бере!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Добрий сум! Пішов у свою кімнату та й хропе, аж кімната дрижить, а я тут сама горюю: нема до кого й слова промовити.

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Скучила? Як ми бралися, то гули, як голубочки, і до смерті будемо густи: гулю-гулю, моя старесенька!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Забуркукав, мій сивесенький! (Присовується ближче і поправля йому чуба).

П р о к і п С в и р и д о в и ч . А чи пам'ятаєш, Явдоню, як я присватувавсь до тебе? Як я тоді вертівся коло тебе!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Згадай іще колишнє! Минулося! От уже в нас і дочка на порі...

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Та так, так! Уже давно б час!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Чого давно? Ще вони молоді!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Ти уже в таких літах третьою ходила; тільки бог прибрав.

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Мало чого ні: мені нічого було перебирати, а Проні треба неабиякого; вони на панію повернуті і всяким делікатностям вивчені.

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Вивчені ж; та он з тими делікатностями й сидять, і ніхто не бере!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Хіба в неї було мало женихів?

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Так чому ж не йшла?

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Бо простота, а нашій дочці треба або дворанина, або хоч купця.

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Заманулось чорти батька зна чого, а по-мойому — наш би брат краще.

Я в д о к і я П и л и п і в н а. По-твойому б, дитину хоч за шмаровоза.

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Не за шмаровоза, а за міщанина, трудящого чоловіка; такий би і гроші не розтринькав, і дитину б жалував, і нас би не зневажав, держався б свого звичаю; а як вишукаєте якого-небудь гонивітра чи завалящого лодаря, то той зараз переверне все по-модньому: нас, як простих, заплює, добро все розмантачить і дочку кине.

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Ти знов дратуватись хочеш? Чого б же він кинув Проню? Чим же вони дворанину не жінка, коли усяких мод, усяких наук знають. Це вже здурів би чисто, якби і такою розумною жінкою погребав!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Толкуй! По-моєму, оті панські науки та примхи тільки перекрутили дочку: кому вона потрібна з своїми переборами? Який її дворанин візьме? Дворанин чи офіцер шукатиме жінки гарної, а наша П р о н я, нівроку, на тебе схожа! (Махнув рукою).

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Що ж це, ти знов мене уїдати? Ото напасть! Заслужила!

(Чути дзвін.)

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Та годі, не сердься; вже до вечерні дзвонять... (Хреститься), Піти, так щось ноги болять... може, бог простить уже.

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Та і П р о н я ж просили, щоб конешне дома були, не виходили...

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Що ж там?

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Про те вже вони знають... Либонь, гостя якогось важного приведуть.

П р о к і п С в и р и д о в и ч . А! То давайте чаю або горілки.

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Горілки і не думай, бо П р о н я сердитимуться, як побачать.

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Що ж це? Уже ні з'їсти, ні спити не можна? Та це через великорозумну дочку життя нема: і то не так, і того не роби, і туди не ступай, і в тім не ходи, і так не говори! Ох, ох, ох!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. А тобі для дочки важко і приятність зробити? Одна ж тільки.

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Та одна ж, та й та нас "урається; все гримає, що ми прості, по-мужичи говоримо, соромиться батька й матері... ох, ох, ох...

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Правда, та що ж робить, Коли ми уже до них не підійдемо? Вони вже під панську стать пішли...

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Та панія ж, а не дитина!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Зате ж розумні!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Ет! Отой пенціон у мене ось де! (Показує на потилицю).

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Ти знов уже почав?

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Та й мовчу ж... Та давайте ж хоч чаю абощо!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Химко, Химко!

ВИХІД III

(ТІ ж і Х и м к а.)

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Чи самовар готовий?

Х и м к а. Ні, ще не ставила.

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Так наставляй же зараз.

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Слухай, як укинеш жару, то збігай, будь ласка, у церкву до дячка та попроси трошки табаки.

Х и м к а. Збігай! Близький світ!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Та що це ти вередуєш! Куди ж вона, у вівтар ускочить, чи що?

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Та я й мовчу... Так подавай же хоч самоваря скоріще!

Х и м к а (зачиняючи двері). Своєю душею не нагрію" як закипить, то й подам.

ВИХІД IV

(Ті ж і П р о н я.)

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Де це ви, доню, ходили?

П р о н я. На Хрещатику була: ось для вас покупку принесла.

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Що ж там?

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Чи не черевики купила?

П р о н я (розвиває папір і виймає чепчик з червоними стрічками). Ось що я вам, мамо, купила. (Хоче надіти матері на голову).

(Мати одхнляється.)

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Що це ви, дочко? Схаменіться! Чи годиться ж мені на старість убратись у чепчик, та ще з червоними стрічками?..

П р о н я. Така саме мода.

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Пізно вже мені, дочко, до тих мод призвичаюватись!

П р о н я. Ну, вже як хочете, а оту міщанську хустку з ріжками скиньте!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. І мати, і бабка моя таку носили, у такій уже й мене в труну положите..,

П р о н я. Та що ж ви зі мною робите? Говорить не вмієте, ходить як люде не вмієте; у хаті й кругом простота, то хто ж до нас з благородних і зайде?

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Простота, Проню, не гріх.

П р о н я. Так нащо ж було мене по-благородкьому вчити?

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Правда і то — пенціон! (Чуха потшшцю).

П р о н я. Та не ходіть і ви, тату, розхристаними!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Жарота ж тепер.

П р о н я. То що, а все негаразд. Он сьогодні буде у мене благородний кавалер; мене свата і прийде просить руки.

П р о к і п С в и р и д о в и ч і Явдоха Пилипівна. О! Хто? Хто?

П р о н я. Голохвастов.

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Чи не цилюрник з-за Канави?

П р о н я. Не цилюрник, а палінмахтер: образованний, гарний, багатий.

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Та чи багатий же? Розпитайтесь добре!

П р о н я. Що ви знаєте?

П р о к і п С в и р и д о в и ч . А правда, що дочка краще знають.

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Та про мене.

П р о н я. Глядіть же, щоб усе було гаразд.

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Добре, добре! Я зараз пошлю за горілкою.

П р о н я. Горілки?! Ви б ще цибулі або путрі поставили!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. А то чого ж, доню?

П р о н я. Чімпанцького треба: так водиться.

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Та то ж дороге; та ми коло нього не вміємо й ходити.

П р о н я. І того жалієте для дочки!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Господь з вами! Старий...

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Та я й нічого... Ось і гроші. (Виймає пуляреса, у платок завірченого).

П р о н я. Дайте Химці, а я напишу... та дивіться, як буде у вас гість, то щоб тітка не притетюрилась!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. А що ж їй робить? Не ва-гнати ж сестру?

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Та вона не помішз: лишній родич у хаті.

П р о н я. Добрі родичі, що не знаю, як і одкадитнся! Нагноїть у хаті, розговори заведе такі! Гнилицями насмердить, уп'ється.

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Та, може, ще й ие уп'ється.

П р о н я. Може? Ви мене заріжете з вашою ріднею!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Не годилося б так, бог з вами!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Та вона й не прийде.

П р о н я. А як прийде?

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Ну, вже не знаємо.

П р о н я. Тож-то, що не знаєте: чистая мука з вами! Та й ви самі, тато з мамою, більше б у пекарні сиділи, а то й ви часом ляпнете таке мужицьке, просте...

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Вибачайте вже нам, дочко: на панію не виховувались...

П р о к і п С в и р и д о в и ч . В пенціоні не були...

П р о н я. То все ж таки можете хоч трошки модніще себе держати: он буде зараз такий образованний, вчений...

П р о к і п С в и р и д о в и ч . То мені хочеться послухати розумних речей; страх як люблю розумних людей!

П р о н я. То з пекарні слухайте, а то ще помішаєте об'явленію... Я вас покличу, коли треба буде. (Виходить до кімнати).

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Ну, ну! А що, стара? Уже нас за хвіст та і в череду!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Не гризи вже хоч ти, бо й самій гірко! (Пішла).

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Зате ж благородні! (Врешті дошукався до грошей). Химко! Химко!

Г о л о с Х и м к и (з-за дверей). Та чекайте, ще не кипить!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Та йди, треба.

ВИХІД V

(П р о к і п С в и р и д о в и ч і Х и м к а.)

Х и м к а (од дверей). Нема часу! Дму, дму у того каторжного самоваря, а він і не кипить...

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Та тут ось треба до Кундеревича збігати, на гроші!

Х и м к а. Та як же я покину самовар? Він так погасне!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Та ти його розідми швидче!

Х и м к а. У мене духу немає на вітряка! Я вже хвартухом махала, махала... махала... так тільки жевріє...

П р о к і п С в и р и д о в и ч . А ти ще пеленою його помахай!

Х и м к а. Дайте краще вашого чобота!

П р о к і п С в и р и д о в и ч (скида). Правда, у халяві більш вітру. Так розідми ж хутенько та й туди збігай!

Г о л о с П р о н і (з кімнати). Химко! На записку!

Х и м к а. У мене не десять ніг, а дві!

Г о л о с П р о н і. Що ти там гавкаєш? Іди, кажу!

Х и м к а. От наказаніє! (Іде до кімнати).

ВИХІД VI

(П р о к і п С в и р и д о в и ч і Я в д о к і я П и л и п і в н а.)

Я в д о к і я П и л и п і в н а (збентежено). Сестра С е к л и т а йде! Ну, що його робити?

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Невже? От халепа! Скажемо, що до вечерні збираємось абощо.

(Х и м к а з кімнати біжить через світлицю в вихідні двері.)

Г о л о с С е к л и т и (за дверима). Куди це ти, Химко?

Г о л о с Х и м к и. За вином якимсь.

Г о л о с С е к л и т и. От і добре; прицуп же й горілки, а то у вас часом нема.

Г о л о с Х и м к и. Не казано.

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Може, дати уже їй чарку, щоб швидче пішла?..

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Та чому б і не дать, так боюсь Проні; от лихо!

ВИХІД VII

(Ті ж і С е к л и т а.)

С е к л и т а (вліта з кошиком). Добривечір вам у хату!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Здрастуй, сестро!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Здрастуйте!

С е к л и т а (кида до порога кошик і розлягається на стільці). Оце втомилась! Бігала, бігала, як той хорт за зайцем, доки не випродала усіх яблук; а це думаю, давай забіжу до Сірка та ковтну чарку-другу горілки!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . До якого Сірка? В мене був собака Сірко, та я його давно прогнав з двору, що так погано дражнили.

С е к л и т а. Хіба ж вас не Сірком дражнили та й тепера дражнять усі на Подолі?

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Не Сірко, а Сєрков!

С е к л и т а. Куди ж пак? Запаніли наші! А в однім чоботї ходите!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Яв своїй хаті властен і голий ходити!

Я в д о к і я П и л и п і в н а (приносить пляшку горілки і чарку). А хоч би й запаніли, так дочку яку маємо!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Треба вам якось краще нас величати!

С е к л и т а. Та про мене, хоч і Сєрков чи й Рябков! (До Явдокп Пилипівни). Чого ти з посудиною держишся? Станови її на стіл!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Випий, сестро, чарку, бо ми з старим зараз до вечерні виряджаємось...

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Та ні на кого й хати зоставити, бо й Химку заслали; то треба заперти.

С е к л и т а. Не турбуйтесь; ідіть байдуже: я сама тут погосподарюю! Самограя притарабаню...

П р о к і п С в и р и д о в и ч (до Явдокії Пилипівни). Ну, що ж тепер...

Я в д о к і я П и л и п і в н а (тихо). І душі нема, як ввійдуть П р о н я; таке буде!

С е к л и т а. Та чого ви там воркочете, старі? Ще не на-воркотались? Вам би уже пора скубтися! Та ну-бо, Явдохо, чого це ти надулася, як індик перед смертю?

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Явдохо! Знайшла Явдоху! Скажіть ще Вівдя! Коли б хоч дочка не почула!

С е к л и т а. Та ну вас з вашими витребеньками! Явдохо, чуєш! Чого ти набундючилась? Давай мерщі горілку!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Та не кричіть-бо хоч так дуже!

С е к л и т а. Чому ні? Хіба в мене горло куповане?

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Та й вуха ж у нас не позичені.

С е к л и т а. Запаніли! Та що балакати: давай пляшку і чарку.

Явдокїя Пилипівна. Та чи воно ж годиться? У нас така дочка!

С е к л и т а (бере пляшку і палива зараз чарку та в рот). Велика цяцяї Носитесь ви з нею, як з бандурою!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Єсть-бо й з чим: вчилась у пенціоні аж три місяці!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Не абиде, а у пеціоні!

С е к л и т а. Чули ми вже це, чули! Аж очортіло!

ВИХІД VIII

(Ті ж і П р о н я.)

П р о н я (аж руками сплеснула). Так і знала! Що це ви, до нас у гості?

С е к л и т а (знов випива чарку). Як бачиш, небого!

П р о н я. У нас сьогодні не прийомний день.

Сєклита. О? Що ж там скоїлось? У мене дуже приємний: усі яблука спродала!

П р о н я. Необразованість! Не розумієте: у нас сьогодні прийому нема!

С е к л и т а. Якого прийому? Хіба нам в некрути кого оддавати?

П р о н я. З вами говорити — гороху наїстись!

С е к л и т а. їж, серце, та дивись, аби не збубнявів.

П р о н я. Що ж це таке? Прийшла з доброго дива, з великого чуда та й тикається?

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Чого-бо ти, сестро, нападаєшся на Проню?

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Та і "ти" казать не годиться: тепер уже старі звичаї покинули; треба по-модньому поводитись!

П р о н я. Поніма вона у моді толк! (Набік). Господи, як Голохвастов здибається тут з тіткою — пропала я!

С е к л и т а. Начхала я на ваші моди! Ви, здається, зовсім подуріли на старість!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Подуріли чи не подуріли, Секлито Пилипівно, а вже до вас позичать розуму не підемо!

П р о н я. Уже б швидче до вашої Пидори обернулися.

С е к л и т а. А таки, небого, до неї б вам обернутись не вадило; єй-богу, спасибі скажете!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Що-бо ти, справді, сестро, верзеш? Рівняєш Проню, що розумні на весь Подол, до якоїсь наймички!

П р о н я. Хіба їй розум завадить!

С е к л и т а. Дуже ви заноситесь перед тіткою, та цур вам! Коли пляшка й чарка на столі, то й годі! По сій мові будьмо здорові! (П'є). Випийте хоч до мене, Прокопе Свиридовичу, викушайте! Вибачайте, що похопилася перед хазяїна, бо пелька зовсім засохла.

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Та це вже третя.

П р о н я (до матері). Що ж це ви зі мною робите?

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Та я попросю...

С е к л и т а. О? Третя? А я й забула лічити! Ну, вику-шайте ж! {Налива і подає).

П р о к і п С в и р и д о в и ч (дивиться з страхом на Проню). Та воно конечне... (Простяга боязко руку).

П р о н я (до матері). Господи, що ж це? І він почне частуватися?

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Годі, годі, Свиридовичу! Не думай!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Та одну... уже б час...

С е к л и т а. То це вже вам і чарки не вільно випити? Ха-ха-ха!

П р о к і п С в и р и д о в и ч (озирається і чуха потилицю). Одну б!

П р о н я. Бо це не шинок.

С е к л и т а. Хіба в шинку тільки й п'ють?

П р о н я. Раз у раз у шинку, а в образованних домах тільки до обіду! (Бере пляшку й чарку).

С е к л и т а. Та не беріть-бо, а краще підіть, Пронько, до пекарні, та розідміть самоваря для тітки, та й принесіть!

П р о н я. Не діждете!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Що це ви, сестро, вигадуєте? Щоб моя дочка після пенціона та по самовар ходили?

С е к л и т а. Руки не одпали б!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Після пенціона?!

(П р о н я аж тремтить од злості.)

П р о к і п С в и р и д о в и ч (до Проні). Дай мені пляшку й чарку; я замкну. (Бере, на ходу п'є дві чарки і замика в шафі).

С е к л и т а. Пенціони, пенціони. Три дні була десь за попихача та й принидиться! Потурайте ще більш вашій Прісьці! Вона вам з великого розуму у голову ввійде!

П р о н я. Не смійте мене звати Пріською! Не вам мене вчити! Муштруйте свою Галю!

С е к л и т а. Чи ба! Та якби моя дочка так коверзувала, то я б їй, псяюсі, так наклепала потилицю отим кошиком, що вона б до нових віників пам'ятала!

П р о н я. Оту й товчіть, а мене вже вчено!

С е к л и т а. Вчили вас, та мало: прийдеться ще доучувати!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Не вашого, сестро, розуму діло!

П р о н я (до матері). Та попросіть її на виступці!

П р о к і п С в и р и д о в и ч (вертаючись). Ви, Секлито Пилипівно, що інше, а ми що інше!

С е к л и т а. Я що інше? А що ж я таке? Га? Хіба не знаємо, які великі пани були Сірки? Адже ж старий Сірко, ваш батько, м'яв шкури і з того хліб їв! Я торгую яблуками і з того хліб їм, і нікого не боюсь, і докажу на всі Кожум'яки, що нікого не боюсь, навіть вашої великорозумної Пріськи! (Б'є кулаком об кулак).

П р о н я. Не злякались і ми вас, бо руки короткі!

С е к л и т а. До такого носа, як у тебе, то й короткими дістану!

П р о н я (крізь сльози). Що ж це таке? Улізла у хату, засмерділа гнилицями, горілкою та ще й лається?!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Гур, гур, гур! Тепер, Прокопе Свиридовичу, бери шапку та й тікай мерщі з хати! (Затика вуха).

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Чого це ти здумала дорікать "мою дочку носом! Який же в неї ніс? Який? Докажи!

С е к л и т а. Як у чаплі!

П р о н я. Виженіть її, мамо! Вона з п'яних очей не знать що...

Я в д о к і я П и л и п і в н а. То в твоєї дочки ніс, як ,картопля, як печериця! І в твого чоловіка був ніс, як копиця розвернута!

С е к л и т а. Ти мого чоловіка не чіпай! На моїм чоловіку ніхто верхи не їздив; він не був таким хамлом, як твій чоловік!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Яке я хамло?

П р о н я. Вона всіх лає, ота перекупка! Женіть її звідси!

С е к л и т а (схоплюється). Мене гнати? Секлиту Лимаху гнати? Ах ви ж, чортові недопанки, панське сміття! Перевертні дурноголові! Дочка їх дурна водить за носа, ганя на орчику, як цуциків, а вони й губи розвішали!

П р о н я. Гетьте зараз звідси! Залили очі! Гетьте зхати!

С е к л и т а. Ти ще, шелихвістко, на тітку так смієш ричати?! Та я тебе як мазну оцим кошиком!

П р о н я (обступивши). Химко, Химко! Жени її, оцю п'яну!

С е к л и т а. Як? Секлиту Лимариху? Та я вам усім тут полатаю ваші панські морди! (Береться в боки).

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Ой лихо од неї станеться!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Чи ти при умі?!

П р о н я. Вон, вон! Мужва немита!

С е к л и т а (дає Проні дулю). На з'їж, чорногузе! (Велично виходить з кошиком). Пху на вас всіх!

ВИХІД ІХ

(Ті ж без Секлити.)

П р о н я (плачучи). Ось який ваш рід!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Та й вам би не годилось так, адже тітка.

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Сестра матері...

П р о н я. То й цілуйтесь з нею!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Стидно, доню!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Та й гріх-таки!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Таки дуже її зобидили: більше сюди й не прийде!

П р о н я. Баба з воза — кобилі легше!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . А як стане вас по Подолу славити?

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Щоб вам не дісталося!

П р о н я. Ой боже мій, ще й допікають! Мовчали б уже, то мені б було легше! Через ваш рід тільки сором, і людей прийняти не можна, така стидота! Іще і Голохвастов одкинеться, бо й самі ви говорите по-мужицьки, незугарні і привітатись по-модньому!

Я в д о к і я П и л и п і в н а і П р о к і п С в и р и д о в и ч . Оце, боже мій!

П р о н я (біга по хаті). Ой не допікайте мені! Дайте мені покій! Ідіть до кімнати!

(Старі повернулись виходити.)

Химко! Химко! Іди сюда та накури в хаті. Кади! Бо так на всю хату гнилицями, кислицями й тхне!

ВИХІД Х

(Ті ж і Х и м к а.)

Х и м к а (з смолкою в руках). Оце, схотілося вам того курива!

П р о н я. Пхе! Пхе! Так і несе, аж верне тією Секлитою! Горілка й кислиці! Кади, кади!

Х и м к а. Там тітка С е к л и т а іде по вулиці та кричить, та лається так. Мене оце здибала — од крамниці йшла — та просила, щоб я переказала вам (до Проні), що ви, мов, падлюка!

(Старі Сірки, вернувшись, махають на Химку руками, щоб мовчала.)

П р о н я (схоплюється). Ач, вона, каторжна!

Я в д о к і я П и л и п і в н а (до Химки). А тобі, дурна, слід переказувати?!

Х и м к а. А я винна?

П р о н я. І наймичок таких дурних держите!

Х и м к а (сміється). Та тут ще під брамою якийсь панич стоїть, я й забула... Чи пускати?

П р о н я. Ой лишенько! Він чув?!

Х и м к а. Хто його зна! Тітка С е к л и т а кричала на всю вулицю!

П р о н я. Зарізала вона! Ну, що його робити?!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Та хто там, що ти лементуєш?

П р о н я. Та він, жених мій... Голохвастов...

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Ой матінко! Проси ж його до господи!

П р о н я. Постой, постой! Куди його вести? Такий мотлох у хаті... От шкандаль! Прибирайте, мамо!

(Всі кидаються прибирати; П р о н я — до дзеркала, поправляє волосся,щипа щоки.)

Килима, килима дайте сюди... того великого! Мамо, швидче-бо! Тату, одсуньте дивана та поставте кріселко.

П р о к і п С в и р и д о в и ч (силується). О-о! Важке у ката... Ледве й зсунеш!

Я в д о к і я П и л и п і в н а (з килимом). Оцей, доню?

П р о н я. Та цей; стеліть же швидче!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Засапалась і не нагнусь!

П р о н я. Христа ради швидче! Химко! Химко! Що ж це? Горілку, недоїдки перекупчині прибирай!

Х и м к а. Та й приберу... мов пожар... почека!

П р о н я. Прикуси мені язика! Не знаю, що й надіти? Мантилю чи шалю? Ой боже мій, треба пукета до грудей! (Глянувши на батька й матір). Мамо, надіньте, Христа ради, чепчика! Христа ради, просю вас! Сьогодні ж такий день: усе може пропасти! І хустку картату, пожалуста!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Та надіну вже, що з тобою робити? (Пішла).

П р о н я (до батька). Ай, ай! Ви без чобота?!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Ой лихо! Це каторжна Х и м к а взяла до самоваря та й не принесла!

П р о н я. Та скиньте мені зараз той драний халат!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Що ж, халат як халат, вислужив свою службу!

П р о н я. І того не хочете для дочки зробити?!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Та іду вже, іду...

П р о н я (до Химки). А ти чого стоїш? Кади!

Х и м к а. Та вже так покадила, що всі чорти повтікали б з хати, якби були!

П р о н я. Кади! Кади!

Х и м к а. Кахи, кахи! Цур йому, аж у горлі душить! (Пішла у кухню).

ВИХІД XI

(П р о н я сама.)

П р о н я (з одчаєм). Господи, чи все ж у мене на своїм місці? Чи по-модньому? Ой мамо моя, брансолета забула надіти! (Біжить до шухляди й надіва). Чи шалю, чи мантилю? Не знаю, що мені більш до лиця?.. Або, може, й те й друге? Так! Нехай бачить! А книжки й нема! Коли треба, то як на злість! І, певно, знов занесла ота каторжна Х и м к а до кухні, щоб пироги на листках саджати! Ось, слава богу, знайшла якийсь кавалок... Все одно! Ху, господи, як у мене тіпається серце. Аж пукет по грудях скака!.. (Задумується, позираючи в дзеркало). Як би його прийняти: чи ходячи, чи стоячи, чи сидячи? Ні, краще лежачи, як і наша мадама в пенціоні приймала свого любезного. (Бере книжку й лягає на дивані). Ей, Химко, проси!

Х и м к а. Чого просити?

П р о н я. Панича клич!

Х и м к а. Так би й казали! (Пішла).

ВИХІД XII

(Г о л о х в о с т и й і П р о н я.)

Г о л о х в о с т и й (входить тонно; у шляпі, рукавичках і при паличці: тре часто руку об руку). Честь імєю, за великоє щастя, одрикамендуватись у собственнім вашім дому!

(П р о н я мовчить.)

Нікого нєту! Ні, П р о н я Прокоповна тут! (Одкашлює). Мой найнижчий поклон тому, хто в цьому дому, а перед усього вам, Проню Прокоповно! (До себе). Що вона, чи не спить часом? (Одкашлює дужче). Горю, палаю од щастя і такого разного, милая мамзеля, што виджу вас на собственнім полу...

П р о н я (скинувши очі). Ах, це ви? Бонджур! А я так зачиталась! Мерси, што прийшли... Мамонька, папонька, господин Голохвастов прийшол, пожалуйте!

Г о л о х в о с т и й. Ви ж меня одрикомендуйте, пожалуста!

П р о н я. Авжеж.

ВИХІД XIII

(Ті ж, старі Сірки й Х и м к а.)

(Сірчиха у кумеднім чепчику і хустці. Сірко в довгім сюртуці і великій хустці на шиї, виходять і низько кланяються.)

П р о н я. Рикомендую вам мого хорошого знакомого.

Г о л о х в о с т и й (кланяється з пристуком).

Свирид Петрович Голохвастов з собственною персоною. Позвольте до ручки? (Цілує).

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Дуже раді! Вас уже так хвалили дочка наша, П р о н я Прокоповна... Дуже раді, просимо!

Г о л о х в о с т и й. П р о н я Прокоповна по ангельской добротє, так і понімаєм, мерсі! (До Прокопа Свиридовича). Честь імєю рикомендувать себя: Свирид Петрович Голохвастов!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Дуже, дуже радий, що бачу і розумного чоловіка; розумного чоловіка послухать — велика втіха! (Тричі цілує). Дуже раді! Просимо, сідайте! П р о н я (тонно). От кресло; прошу, мусью!

(Всі сідають; Г о л о х в о с т и й на кріслі коло неї ж направо; наліво ж на дзиґликах старі Сірки. Х и м к а визира з пекарні; яка хвилина — тихо.)

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Позвольте спитати: ви синок покійного Петра Голохвостого, що цилюрню держав за Канаваю?

П р о н я. Ви, папонько, не знать как говорите: їхня хвамилія Голохвастов, а ви какогось хвоста вплели!

Г о л о х в о с т и й. Да, моя хвамілія натиральна — Галахвастов, а то необразованна мужва коверкаєть.

П р о н я. Разумєється.

Я в д о к і я П и л и п і в н а (до старого). Бач, я казала, що не той! А який розумний!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Вибачайте, добродію, ми люди прості, що чули... Так ви, значить, не його, не цилюрника синок?

Г о л о х в о с т и й (змішавшись). То єсть по натуре, значить, по тєлу, как водиться; но по душе, по образованності, дак ми уже не та хворма...

П р о н я. Авжеж, образованний человек: хіба-развє можна його рівняти до простоти?

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Куди вже там?!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Так, так...

(Яку хвилину тихо.)

Х и м к а (од дверей). Чи зараз давати вино і шклянки?

П р о н я (аж схопилась). Іди собі!

(П р о к і п С в и р и д о в и ч докірливо махає головою, а стара рукою.)

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Гм, гм... дак ви уже цилюрні не держите?

П р о н я. Я уже раз вам гаварила: палікмахтерська, а ви все-таки цилюрня, цилюрня!

Я в д о к і я П и л и п і в н а (докірливо йому кива). І як-таки!..

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Їй-богу, забув... стара вже пам'ять...

Г о л о х в о с т и й. Нічаво... ето трапляється, по простотє, значить. Я, відіте лі, занімаюсь кахвюрами і комерцією разною. У мене етого дорогого делікатного товару—паровицями; пудри, лямбра, дикалони, брильянтини!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. І брильянти?! Господи!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Я думаю, такий товар і грошви бере — страх!

П р о н я. Разумєється, не вашого: що вірьовки та гвоздки або серка!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Е, ви, дочко, так не кажіть, і на цьому товарові добрий зарібок.

П р о н я. Пхе!

Г о л о х в о с т и й. Нащот дєнєг, доложу вам, так їх на етот делікатний товар їдьоть — страх! То єсть щоденно — сила! Ну, дак, слава богу, у мене етой дєньги непереводно: цєлий Хрещатик мине винен. Мине уже не раз говорили мої приятелі: охвицера, митрополичі баси, маркєли... што, чаво, мол, не закупиш ти магазинов на Хрещатику? Дак я їм: на чорта той мине клопот? У меня єсть благородний матеріал, то пущай і Д р у г і торгують!

Я в д о к і я П и л и п і в н а (до Прокопа Свиридовича). От багатий!

П р о к і п С в и р и д о в и ч (до неї). Правда.

П р о н я. Ви очінно добрі.

Г о л о х в о с т и й. Мерсі! Натирально, в кожном обхож-денії главная хворма — вченость. Потому єжели человєк ученый, так йому уже свєт переменяється; тогди, тогди, приміром, що Химцє будєт бєлоє, то йому рябоє, што Химце будєт цяця, то йому... пардон!.. Ви меня, Проню Прокоповно, понімаєте?

П р о н я. Разумєється, што розумний чоловєк зовсєм інчаго; вот і мині тепер все інче здається, бо я недарма у пенціонє вчилась!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. О, то правда, що вчилась: не жаліли кошту — всяких мод зна! Які у неї плаття, шалі, сукні... яких квіток позаводить...

П р о н я. Мамонько!

Г о л о х в о с т и й. О, П р о н я Прокоповна маєт скус! Єжелі когда человєк подиметься разумом вгору вище од лаврської колокольні да глянет оттудова на людей, то вони йому здаються-кажуться такі маненькі, как пацюки, пардон, криси! Позволіте папіроску?

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Куріть, здорові! (До старого). Ну й розумний же!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Аж страшно!

Г о л о х в о с т и й (до Сірка). Не вгодно лі?

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Спасибі, я не вживаю; от нюхати, то друге дєло, аж ніс тремтить... Ну та й табака ж у нашого дячка, скажу вам, і чорт його зна, що він кладе туди? Ну, цілий день ходиш та нюхаєш пучки...

П р о н я (до батька). Та годі вже про вашу табаку! (До Голохвостого). Позвольте і мені папіроску!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Вони курять?

(Я в д о к і я П и л и п і в н а аж руками сплеснула.)

Г о л о х в о с т и й (подає). Пардон! Нєту лі іногда тут огню, бо я своєго забил!

П р о н я (гукає). Химко! Химко! Падай вагню!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Вагню!

(Х и м к а виходить з повною покришкою жару.)

П р о н я. Ти б іще цілий віхоть принесла! Сірників дайте, мамо!

Х и м к а. Так і казали б, а то "вагню"...

(Я в д о к і я П и л и п і в н а почина шукати.)

Г о л о х в о с т и й. Не безпокойтесь, пардон, я с етой самой покришки закурю. (З хвиглясами йде в середні двері за Химкою вслід).

ВИХІД XIV

(Ті ж без Голохвостого.)

П р о н я. Що ви мене соромите? Що ви тут наказали — три мішки гречаної вовни?

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Та я ж мовчала...

П р о н я. Та ще ви так-сяк, а що батько, то й цилюрню, і хвоста, і дяка, і табаку втелющив!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Не знаю вже, як з ученими...

П р о н я. Ідіть, просю вас, звідси обоє, бо помішаєте ще мені предложеніє робить.

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Цікаво б послухати, як то вчені...

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Може б, хоч двері одчинити?

П р о н я. Та ідіть, ідіть, кажу... от наказаніє!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Ходімо, це, бач, у них по-модньому!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. По-модньому ж!

(Виходять до кімнати, але всю тамту сцену визирають з-за дверей, підслухаючи, і Х и м к а підслухує з пекарні.)

ВИХІД XV

(П р о н я й Г о л о х в о с т и й.)

Г о л о х в о с т и й (з папіросою). Звольте! Закуріть!

(П р о н я закурює, Г о л о х в о с т и й курить і озирається.)

П р о н я. Ваша папіроска шкварчить.

Г о л о х в о с т и й. Ето в груде моєй-с!

П р о н я. Чого?

Г о л о х в о с т и й. Од любви!

П р о н я. Ах, што ви!

Г о л о х в о с т и й. То єсть тут у нутрє у меня такая стремительность до вас, Проню Прокоповно, што хоч крозь огонь готов пройтить!

П р о н я (набік). Починається, починається! (До Голохвостого). Ах, ето ви кавалерські надсмєшки... Может, по кому другому; у вас столько баришень...

Г о л о х в о с т и й. Ето ви пущаєте критику; я своєї душі, Проню Прокоповно, не покину лиш би гдє. Развє-хіба там, гдє ваша душа,— і больше в нікоторому мєстє.

П р о н я. А ви знаєте уже, яка моя душа?

Г о л о х в о с т и й. Ах, Проню Прокоповно, не рвіть меня, как пуклю! Потому відітє, какой я погібший єсть человік.

П р о н я. Чого ж погібший?

Г о л о х в о с т и й. Потому здєсь у меня (показує на серце) такоє смертєльноє воспалєніє завелось, што аж шипить!

П р о н я. Когда б заглянуть можна було вам у серце.

Г о л о х в о с т и й. То ви би там увиділі, што золотими слов'янськими буквами написано: П р о н я Прокоповна Сєркова. Ах, но єжелі б золотой ключ од вашого серца та лежав у моєй душі у кармані,

вот би я бив щасливий! Я би кожну минуту одмикав ваше серце і смотрєл би; не мився б, не помадився б, не пив, даже не курив би по три дні, та всьо б смотрєв би!

П р о н я. Ах, когда б же тому було правда? (Набік). Чого він навколішки не стає?

Г о л о х в о с т и й. Да пущай меня алад'ябль скорчить, когда, значить, брешу (Набік). Ну, сміліще! (Стає навколішки). В грудє моєй — Визувій так і клекотить! Рішайте судьбу мою нещасную: прошу у вас руку й серце!

П р о н я, Ой, мамо моя! Я так стривожена... так сталось несподьовано... я... я... вас, ви знаєте... чи ви мене не обманюєте, чи любите? Я ще молода... не знаюсь у цім ділі...

Г о л о х в о с т и й. Ви не вєритє? Так знайте ж, що я рєшітельно нікого не любив, не люблю і не любитиму, окромя вас! Без вас мінє не жити на свєтє. Да єслі б я любив так Братську ікону, то міня б янголи взяли живим на небо!

П р о н я. Так дуже любите? (Схиляється до його).

Г о л о х в о с т и й. То єсть говорю вам — кип'яток!

П р о н я. Ой страшно!

Г о л о х в о с т и й. Не безпокойтесь... обхождєніє понімаю...

П р о н я. І я вас дуже люблю! Душка мой! (Дає руку і цілує його). Я согласна... буть вашою половиною. От только спросить благословенія... Папонько, мамонько!

(Г о л о х в о с т и й хоче встати, але П р о н я задержує його.)

Ні, стійте!

ВИХІД XVI

(П р о н я, Г о л о х в о с т и й, старі Сірки й Х и м к а.

Старі Сірки, раді і здивовані, важно виходять. Х и м к а теж висовується з кухні з пляшками і шклянками.)

П р о н я. Свирид Петрович Голохвастов дєлаєт мині предложеніє.

Г о л о х в о с т и й. Прокопе Свиридовичу, і ви, Явдокіе Пилиповно! Я переговорил з вашою розумною дочкою Пронею Прокоповною про одну секретную вєщ. Я скоропостижно хочу женитися на їх, і вони согласні. Тепер я прошу у родителів, чи сдєлають вони честь поблагословить, значить, ето самоє предпріятіє.

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Як моя дочка, П р о н я Прокоповна, так хотять, то нам, старим, нічого перечити.

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Еге ж, кажу, нічого перечити. Я ж кажу, нічого перечити.

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Тільки, тільки...

Г о л о х в о с т и й. Што? Может, я не ндравлюсь?

П р о к і п С в и р и д о в и ч і Я в д о к і я П и л и п і в н а. Борони боже! Чи то можна? Чи то можна? Ми луччого жениха не хочемо для Проні, як ви, Свириде Петровичу.

Г о л о х в о с т и й. Єжелі што так, дак кланяюсь вам низько за ваше слово. Мерсі! (Цілується тричі з старим і старою) Про Д р у г ія вєщі позвольте мині сватов прислать переговорить.

(Х и м к а пробує іти з вином, але її не пускають.)

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Хоч і сьогодні! Я своїй дочці не ворог: що в мене в скрині, то все Пронине.

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Все, все: аж чотири шовкові сукні, та ще й дорогі,— по три карбованці за аршин сама платила; п'ять пар черевиків на таких високих закаблуках!

П р о н я. Годі вам, мамо!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Що правда, то не гріх.

Г о л о х в о с т и й (тихо). Одначе поки тільки одні закаблуки... (Голосно). Придбали ви своєй дочцє, вєрно, што і получче закаблуків од черевиків.

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Чого в моєї дочки тільки нема? Одного золота покупили...

Г о л о х в о с т и й. А-а!

П р о н я. Годі-бо, мамонько, є ж охота розказувати.

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Про мене, хоч і до заручин, за мною діло не стало. Тільки, мабуть, у нашої Проні і золотого персня нема. Вони ще молоденькі, об тім не думали...

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Де там нема? Ще позаторік купила!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Коли є персні, то й поміняйтесь, діти: нехай ми, старі, на старості літ потішимось вами.

Г о л о х в о с т и й. Чи развє нельзя, щоб скоріше весілля? Бо я здається-кажеться вмру, как прийдеться ждать долго.

П р о н я. І я б хотіла, штоб швидче.

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Молоді! Ну, що ж, можна ї на цім тижні, — як думаєш, стара?

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Про мене. (Дає перстень) У мене все готове.

(П р о н я наділа перстень на руку і міняється з Голохвостнм.)

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Тепер і поцілуватись можна, так годиться!

(Молоді цілуються.)

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Сідайте ж, діти, рядком, а ми на вас полюбуємо ладком.

(Всі сідають. Пауза.)

Х и м к а (вибіга з пляшкою, затикаючи її пальцем, піна так і ляпа). Ай, ай! Ґвалт! Я одтикала її, каторжну, одтикала, не бере; і зубами тягла, і на самоварі гріла... а це як лусне, так і потекло!

П р о к і п С в и р и д о в и ч. Пропало п'ять рублів!

(Картина)

(Завіса спада).

Дія третя

(Кімната Лимарихи зсередини, дуже прості обставини. Прямо — двері вхідні; направо — до пекарні)

ВИХІД І

(Г о л о х в о с т и й сам)

Г о л о х в о с т и й (входить трохи збентежений). Дак оце і хата Секлити? Просто, дуже просто; і хто б думав, що в такім гноїщі лежить брильянт? (Загляда в кімнату). Одначе немаєть нікого... Чи не повернути б мені оглоблі назад? Єй-богу, страшно, щоб я ще з великого розуму не встроїв собі штуки! Ні, лучче, во всякім разі, хоч на минуту побачитись, ману пустить: єжелі вона чула щось, то можна одбрехатись; а єжелі не чула, то заспокоїти хоч на два дні, щоб і не допитувалась... Резонт, Свириде Петровичу, резонт. Да і на Галю хоч раз гляну... Ох, только ох, да й тольки! (Закурює папіросу). Одначе могу сказать, що міне хвортунить: де ж — П р о н я аж пищить за мене; Сірки старі не знають, де й посадити зятя; боявся жида — не тольки укоськав, но і обдер: заказав храчну пару, цепочку Купив, завтра й вінчання. От тольки Секлиту обчеркнути курячим зубом, штоб заспокоїлась, да й кури! (Ходить по хаті, потира руки, пританцьовує і посвистує).

ВИХІД ІІ

(Г о л о х в о с т и й і С е к л и т а.)

С е к л и т а (входить з кошиком). Хто тут уліз у хату? А, це ви! Як вас величати?

Г о л о х в о с т и й. Я, Свирид Петрович! Доброго здоров'я вам у вашій господі. Поздоровляю вас з сєгодняшнім дньом.

С е к л и т а. А я вже оце хотіла вас шукать по Подолу, думала, що випустила з рук, так і втекли!

Г о л о х в о с т и й. Погано ділали, що так думали! Я вже вам казав, що я свой брат, простий, а свой не збрешеть.

С е к л и т а. Сідайте ж, будьте ласкаві, та побалакаємо, коли зайшли з доброю думкою.

(Сідають.)

Г о л о х в о с т и й. З доброю, з доброю, пущай на мою голову стольки тисяч... сколько у мене лиха на думці!

С е к л и т а. Та дай боже! Тільки отакі паничі часто дурять!

Г о л о х в о с т и й. Ой Секлито Пилиповно, Секлито Пилиповно! Чи развє вам од бога не гріх, що ви й досі не вірите! Чи я ж мало божився? Мало присягався?

С е к л и т а. Та так, так!

Г о л о х в о с т и й. От ви тогда бог зна що взяли в голову, а я й з дівицею ще не познакомився як слід, не то што; розпитував тільки за вас, чи можна приходити?

С е к л и т а. Ну, вже мовчіть: бачила, як ви розпитували!

Г о л о х в о с т и й. От пускай я лусну, хай з етого мєста не зійду (одсовується), коли я не хотєв випитати до вас дороги, штоб позволили

ходити, познакомиться... Отож я вас прошу, дозвольте мені до вас приходити, да не цурайтесь меня...

С е к л и т а. Що ж? Ходіть, раді будемо... Тільки я вас ще добре й не знаю: кажете... родич Свинаренків... чи не син ви покойного цилюрника Голохвостого?

Г о л о х в о с т и й. Та син же... тольки, конешно, образованний, розумом вийшов на весь Подол!

С е к л и т а. Скажіть! Я знала небіжчика. О, в нього водилась копійчина, якщо не процвиндрили!

Г о л о х в о с т и й. Я не з тих, Секлито Пилиповно, що процвиндрюють. Розумний чоловєк, да при достатках, як махне, дак у нього й з мертвого живе робиться. Тепер у мене і палікмахтереька, і комерція всяка, і позичаю всім: увесь Хрещатик у мене отут! (Показує кулак).

С е к л и т а. Так ви от які! Куди ж нам до вас?

Г о л о х в о с т и й. Ну што ж, што я розумом і багатством піднявся за хмари; але душа у мене проста, до простої й липне! А ваша Г а л я... то ж краса на весь Київ!

С е к л и т а. Мою Галю не гріх і матері похвалити; моєї Галі ні до кого й рівняти, хіба до зорі на небі! За нею женихів — аби хіть!

Г о л о х в о с т и й. Так, так... а де пак вона?

С е к л и т а. На базарі ще; незабаром буде.

Г о л о х в о с т и й (натягує рукавичку). Жалко, што не побачу!

С е к л и т а. Куди ж це ви? Вітра в хаті вхопили?

Г о л о х в о с т и й. Звиняйте, Секлито Пилиповно, на цей раз. Я на хвилину тільки ускочив, а то у мене діла, аж пищать: цилюрню на Хрещатику строю... робочі ждуть!

С е к л и т а. Я вас од своїх іменин не пущу...

Г о л о х в о с т и й Невже ваші сьогодні іменини? От бог напутив! (Набік). Це, однако, погано: сюди натешеться гостей... (До Секлити). Поздоровляю ж вас з святими вашими іменинами! (Цілує). Дай боже вам щастя і здоров'я і чого тільки забажаєте! (Знов цілує).

С е к л и т а. Та годі вже, годі! От цілується! (Набік). Але ж і гарний оцей вражий панич! Як мед з маком, аж губи злипаються!

Г о л о х в о с т и й. Так тепер уже звиняйте... А от з неділі мені будєть когда, так позвольте заходить до вас хоть щодня: ви меня добре взнаєте, я вас; з дєвушкой обзнакомимся, а тогда уже, как бог благословить...

С е к л и т а. Заходьте, заходьте, просимо...

Г о л о х в о с т и й (встає). Так уже на цей раз прощайте.

С е к л и т а. Та як же? Щоб я вас пустила оце, не попоштувавши запіканкою, пирогами?

Г о л о х в о с т и й. Нікогда... (Про себе). Впрочем, запіканка і пироги... (Вголос). Ну, развє одну чарку можна.

С е к л и т а. Якже, якже! Та ще й запіканка! Ви такої, дарма що багаті, зроду не пили! Ось я зараз! (Пішла).

ВИХІД III

(Г о л о х в о с т и й сам.)

Г о л о х в о с т и й. Одначе треба черкнуть чарочку-другу да і тікать, потому сюди налізе всякої свиноти, ще почнуть язика чесать... Ні, ні, недобре! Хоча й досадно, што Галі не бачив; ну, да ми надолужимо опісля... когда б тільки весілля одбути, а там — хоч голову свою заставлю, а... ух, пипонька, пуколька моя!

ВИХІД IV

(Г о л о х в о с т и й і Г а л я.)

Г а л я (входить, нап'ята платком). Пидоре! Забери там яблука! Ой, хто це?

Г о л о х в о с т и й. Це я, кралечко! Здрастуйте, моя зозулечко!

Г а л я. Це ви?

Г о л о х в о с т и й. Своєю персоною. Не видержав, бо розгорівсь, як камфорка, моя щіточко! (Бере за руку).

Г а л я. Ох, лишенько! Ідіть, будь ласка, бо матері поки нема; як застукають, то знов таке буде...

Г о л о х в о с т и й. Яким сортом? Адже ваша мати мені слово дала...

Г а л я (вириваючи руку). Так і повірили!

Г о л о х в о с т и й. Та не пручайтесь-бо, потому ішо у мене аж печінки пручаються!

Г а л я (вириває́ться). Пустіть-бо! (І вибіга).

ВИХІД V

(Г о л о х в о с т и й сам.)

Г о л о х в о с т и й. Вприснула... Хистка, як лозиночка, в'юнка, мов вуж! Але ж і ягодка! Як повидів її, ну просто все в головє замакотрилось! Просто, як только в руках її подержиш, дак так робиться у тебе унутрі, як у самоварі, аж гуде! Ну й дівчина ж! Да за таку ж дівчину, доложу вам, .можна всього себя обголити чисто і піти по Хрещатику таким хвисоном... Єй-богу, можна, даже по морозу! Не видержу, треба її діждатись, хоть раз ще глянуть!

ВИХІД VI

(Г о л о х в о с т и й і С е к л и т а.)

С е к л и т а (з горщечком і пляшечкою). Ну, спочатку покушайте моєї настояночки на горіхових листях та оцими пиріжками закусіть, з потрібкою...

Г о л о х в о с т и й. Викушайте ж самі!

С е к л и т а. Пошли ж вам боже, чого ви бажаєте, а моїй Галі долю щасливу! (П'є і знов палива).

Г о л о х в о с т и й. Дай боже! З іменинами вас поздоровляю! (П'є). А-а! Оце горілка так так! Мов вогнем по жилах пішла! Та й пиріжки ж до того, дай вам боже здоров'я! (їсть).

С е к л и т а. Та по первій же ніхто не закусює; викушай-те другу! (Налива). ?

Г о л о х в о с т и й. Е! Да так же я і не встану! (П'є). І, і , С е к л и т а. То й добре; гостем дорогим будете!

Г о л о х в о с т и й. Да я дуже б радий, у вас так, знаєте, по душе... там только мине... Та трошки можна... (Дивиться в вікно). Онде й Г а л я пішла.

С е к л и т а (стука в вікно). А йди лиш сюди! Де ти там у гаспида тиняєшся?

Г о л о х в о с т и й. По хазяйству, певно, бігаєть?

С е к л и т а. О, вона упадлива!

ВИХІД VII

(Ті ж і Г а л я.)

С е к л и т а. Де ти там баришся?

Г а л я. Забігала до сусідки Лукери: посуди треба.

Г о л о х в о с т и й. Здрастуйте, доброго здоров'ячка! Вся душа моя стрепенулась, как зачув я ваш ангельський голосок, мов дискантів найкращих у концерті...

Г а л я (подає руку). Ви смієтесь...

Г о л о х в о с т и й. Єй-богу, і в думці немаеть: я, Ганно Івановно, з чесним заміренієм прийшов.

Г а л я. Я не знаю, про що.

С е к л и т а. Бач, мов і не зна, мов і не рада! А до сього торгу давно й пішки! Щастя твоє, що так склалося, а то б було!

Г а л я. Мамо, хіба я в чім винна?

С е к л и т а. Та годі, годі! Нічого мені ману пускать, очі одводити. На ось горня, та почастуй варенухою дорогого гостя, та поговоріть любенько, а я сама за посудою збігаю! (Виходить).

ВИХІД VIII

(Г а л я і Г о л о х в о с т и й. Г а л я наливає варенухи.)

Г о л о х в о с т и й. Чого ти цураєшся мене, моя рибонько, хіба-разве я не любий тобі?

Г а л я (подає чарку). Я вас боюсь... Що це ви задумали, чого ви мене чіпаєте?

Г о л о х в о с т и й. Задумав, моя куріпочко, хоч кишки собі вимотать, а тєбя добути, потому улюбльон, як окроп кипить...

Г а л я. Я вам не пара... Ви б краще не в'язали мені світа... зараз проміняєте на яку-небудь панну!

Г о л о х в о с т и й (випивши). А-а! З ручок твоїх солодша од меду й од канахвет! (Бере за руку й хоче обняти).

Г а л я. Пустіть!

Г о л о х в о с т и й. Щоб я тебе проміняв? Ні за яку кахвюру! Так би й задавив! (Обніма).

Г а л я (вириваючись). Ой, що ви?

ВИХІД IX

(Ті ж і С е к л и т а.)

С е к л и т а. А! Договорилися, значить... Ну, й помагай вам боже!

Г о л о х в о с т и й (набік). Знов піймала! Вона, здається, за дверима підслухувала!

Г а л я (з сльозами). Що ж я, мамо,— начепився!

С е к л и т а. Та годі вже, годі, тепер нічого... От готуй лишень страву, бо вже куми йдуть... (До Голохвостого). А вас уже тепер не пущу з хати од страви, як хочете!

Г о л о х в о с т и й. Та я б радніший, Секлито Пилиповно, і ночувати, когда б не... (Набік). Попався жучку в ручку.

ВИХІД X

(Ті ж, куми й П и д о р а.)

(В хату входять М а р т а і Д р у г і міщанки, деякі з кошолками, деякі убрані в празникову одежу.)

М а р т а. Добридень вам, Секлито Пилиповно! З днем вашого ангела поздоровляємо вас. Дай вам боже, чого ви тільки забажаєте собі з неба, а вашій дочці пошли боже гарного жениха!

(Цілуються.)

С е к л и т а. Сідайте ж, щоб старости сідали в мене: може, вашими молитвами...

Г о л о х в о с т и й (набік). Впрочем, начхать: якось-то і буде! (До міщанок). Та й набралась же вас повнісінька хата: знаєте, де раки зимують!

М а р т а. А ви, паничу, хіба не знаєте?

Г о л о х в о с т и й. Зуби проїв!

Д р у г і міщанки. Та й жартливий же оцей язикатий панич!

М а р т а. Не зачіпайте нас, бо як причепимось всі, то мусите нам ставити могорича!

Г о л о х в о с т и й. А зачіпайте меня, я очінно люблю, як меня молодиці зачіпають... але только молоді, чорноброві, такі, що тільки моргни...

Д е я к і м і щ а н к и. Хі-хі-хі! Зачепи його!

С е к л и т а (до гостей). Але чого ж ви стоїте? Сідайте, кумо, сідайте, свахо, сідайте, кумасю, прошу покорно, кумко! (У двері). Пидоре, Пидоре! А винось сюди столи, розставляй серед хати, щоб нам було просторніше їсти, балакати й пити.

Г о л о х в о с т и й. От і я поможу. (Біжить і вносить з Пидорою столи). Та повертайся, Пидоре, так прудко, як я, а то ледве трусить...

П и д о р а. За вами й похопишся?..

Г о л о х в о с т и й (тихо до Галі). Пипонько моя! Щіточко, манюсенька!

(Г а л я одходить.)

С е к л и т а (до Галі). Що це ти, Галю, стоїш, мов неприкаяна? Застилай столи та подавай пляшки та чарки, а то мої кумочки заскучають.

Г о л о х в о с т и й, Ой, ой! (Зітхає). Де б уже не заскучали без чарочки?

М а р т а. З вами заскучаєш?

Г о л о х в о с т и й. Значить, можу знайти забавку?

М а р т а. Та одчепіться! (Штовха ліктем).

Д е я к і м і щ а н к и. Ха-ха-ха! Ну й панич!

(П и д о р а й Г а л я ставлять на столі всяку страву, пляшки й чарки.)

С е к л и т а (бере пляшку). Вип'ємо ж па чарці за живих і за мертвих! (Палива і п'є). Щоб живим жити і не вмирати, а помершим, коли померли... (Маха руткою).

Г о л о х в о с т и й. Бодай не вставати!

В с і. Ой хто видав так говорити! Оце так!

С е к л и т а. Глядіть лишень, ви великорозумні! Мертві лежать на Щекавиці та нікому не шкодять, а живі часом дуже, дуже шкодять! (П'є).

Г о л о х в о с т и й (налива чарку). Про мене, вип'ємо і за здоров'я мертвих. Пошли боже з неба, чого нам треба! Помершим чарку, а нам горілки! (П'є).

(Секлита ходить круг столу, налива всім і сама п'є, частує. Подають пироги, страви на стіл Всі п'ють і їдять.)

О д н а м і щ а н к а. Даруй же боже цей празник проводити, тамтого року діждати!

М а р т а. Щоб ми діждали в добрім здорові пити і на той рік; а я вже забігала до сусіди та хильнула чарку, другу... та трошки й веселенька!

С е к л и т а. То й добре! На здоров'ячко?

Г о л о х в о с т и й (налива собі знов). А звідки ти? — З Ромна? — А білет єсть? — Нема.— В тюрму шельму! (Марті). Позвольте з моїх рук!

М а р т а. Ще з вами не покумалися!

Г о л о х в о с т и й. Што ж, покуматися не штука!

С е к л и т а. Сідайте ж, кумцю, до гурту!

М а р т а. Е, де вже там сидіти! Мені аж танцювати хочеться, так весело!

В с і. То й танцюй!

Г о л о х в о с т и й. Валяйте, без хвисону!

М а р т а (приспівує).

Уберуся, молодая, в новенькі сап'янці

Та винесу я бублики на базар уранці.

Ой бублики гаряченькі, ой бублики свіжі,

З таком, з маком і з яйцями, ще й смачні до їжі!

Г о л о х в о с т и й. Славно! (Знов чарку). Ех-х! (Притупує).

М а р т а.

А до моїх до бубликів кавалери-паничі

І моргають брівоньками, й зазирають, мов сичі!

Сюди, сюди, до бубличків великого смаку,

Ой паничі, з маком, таком, попичі й без таку.

Г о л о х в о с т и й (пританцьовує). Ой не бійся, пригорнися — з таком, серце, з таком!

С е к л и т а. От люблю за веселий звичай! От люблю! (З чаркою). Сідайте ж!

М а р т а. Та й сяду ж.

ВИХІД XI

(Ті ж і У с т я .)

У с т я (еліта з кошиком і прямо у скоки).

Дивітеся, чоловіки,

Які в мене черевики!

Це ж мені панотець покупив,

Щоб хороший молодець полюбив!

А панчохи паніматка дала,

Щоб я гарна молодичка була!

Г о л о х в о с т и й (розпалюючись). У-х! Валяй без титулу! Стрижи! (Скида піджака і йде в танець). Г о л о х в о с т и й і У с т я (разом).

Гоп, чукиї Чуки, чуки!

Гарні в мене черевики!

Бо я панського роду,

Не ходила боса зроду!

У с т я .

Полюбив мене дяк

Чорти батька зна як!

Купив мені черевики,

Закаблучки не так!

Г о л о х в о с т и й.

Черевички невеличкі,

За цілого п'ятака,

А щоб же ти, молоденька,

Вибивала тропака!

У с т я й Г о л о х в о с т и й (разом).

Гоп, гоп! Чуки, чуки!

Гарні в мене черевики!

Бо я панського роду,

Не ходила боса зроду.

(Танцюють).

В с і. Ну й танцюють ловко. А панич як бісик! Славно!

У с т я . Ху! Цур йому, утомилася! Оце я з іменин іду... Так уже частували та поштували, що й боже! Біжу вже до вас та й підскакую, а тут, чую, співи: нате ж і мій глек на капусту!

С е к л и т а. Спасибі, що згадала мене, стареньку куму!

Г о л о х в о с т и й. І це кума? Та вашими кумами можна Дніпро загатити і Чорторий закидати! Єй-богу, правда!

С е к л и т а. А бодай вам язик усох, не казавши лихого слова.

Г о л о х в о с т и й. Та хай всохне, чорт його бери!

М а р т а. Ну й моторний же Х л о п е ц ь!

У с т я (до Секлити). Де ви такого вискіпали?

С е к л и т а. Гм, гм! Не скажу! Нехай вам кортить.

Г о л о х в о с т и й частується і хихика з міщанками.

ВИХІД XII

(Ті ж і С т е п а н.)

С т е п а н (до Секлити). Поздоровляю вас із святими вашими іменинами! Дай боже всякого щастя, і благополучія, і многая літа! (Цілує руку).

С е к л и т а. Спасибі, що не забув!

С т е п а н. Де вже нам забувать!

С е к л и т а. І-і, тепер такий світ настав! (Одійшла).

С т е п а н (поклонився всім і тихо до Галі). Здрастуйте, Ганно Івановно!

Г а л я. Здрастуйте! (Подає руку).

С т е п а н (зиркнувши на Голохвостого). Чого цей ланець тут?

Г а л я. То, С т е п а не, горе моє!

С т е п а н. Як? Що таке?

Г а л я. Та, либонь, свата мене, а мені хоч у воду!

С т е п а н. А мати що?

Г а л я. То ж моє нещастя, що мати за його: багатий...

С т е п а н. Який він багатий? Шарлатан! Його оце Йоська-жид мав у тюрму посадити.

Г а л я (радимо). О, невже? А він тут ману пуска.

С т е п а н. Та я зараз так його огрію, що очманілим вискочить!

Г а л я. Бога ради: не чіпайте тут! Не знаєте матері? Вона так і не повірить, ще вас вижене з хати!

ВИХІД XIII

(Ті ж і М е р о н і я.)

М е р о н і я (вся в чорнім, зап'ята в хустку по-чернечому). Поздоровляю вас з іменинами, з янголом. (Глянувши кругом). Ой як у вас весело! Ой спокуса моя! (Щось шепче).

Г о л о х в о с т и й (до Марти). А ето хто? Черниця?

М а р т а. Та то вона зверху тільки!

Г о л о х в о с т и й. Значить, бонджур, калісон, мерсі!

У с т я . А це по-якому?

С е к л и т а (встає). Сідайте ж, сідайте! Дорогим гостем удете!

М е р о н і я. Ой боюсь гріха!

Г о л о х в о с т и й. Гріх у міх, спасеніє в торбу!

М е р о н і я. Ой тут ще скуситель! Пригрішеніє моє!

С е к л и т а (підносить чарку). Випийте, кумцю, гріха збудетесь.

М е р о н і я (бере чарку). Ой лишенько! Ой гріх мій! Що ж то буде, як довідаються печерські про це гріховне зборище?

С е к л и т а. Хто там довідається? Свої! Пийте ж, не шепотіть так довго над чаркою, бо чарку нетерплячка бере: хоче в Д р у г і руки!

У с т я . Та пий у мою голову.

М е р о н і я. Ой не видержу! Куми скушають, як ті чорти! Простибі й спасибі! (П'є).

Г о л о х в о с т и й (схоплюється).

Ой черничко ж моя,

Шепотушко моя,

Дай з тобою покручуся,

Коли ласка твоя!

(Обніма і крутить її).

М е р о н і я. Ой, ой! Отиді, сатано! (Г о л о х в о с т и й цілує її.) Ой пропала я! Аки геєна огненна... Хоч і на Печерськ не вертайсь! (Обтира губи).

М і щ а н к и. Ха-ха-ха! Ну, й не шибеник оцей панич?!

Д р у г і. Як вогонь! А гарний!

М а р т а (до Секлити). Та скажіть-бо, хто це?

С е к л и т а (одводить Марту і таємно). Я сьогодні два празника справляю: іменини й заручини! Отой красень, Г о л о х в о с т и й, жених моєї Галі. Капосна дівка зловила такого жениха, що мій покійний Лимар проти його як свиня проти коня.

М а р т а. Гарний, гарний!

С е к л и т а. І багатий... Тільки, серце кумо, не кажіть нікому, бо, може, ще з того сватання весілля не буде. (Цілується і одходить до гостей).

М а р т а (кличе Устю набік). Чи ти знаєш новину? Оцей гарний панич сьогодні заручився з Галею. Тільки нікому, нікому не кажи, борони боже! Такий приказ! (Одходить між гурт).

У с т я . Побий мене святий хрест, як скажу!

М е р о н і я (наближається). Про що це вона вам шептала?

У с т я (тихо). Оцей панич сьогодні заручився з Галею, тільки нікому не кажи, щоб ніхто не знав, чуєш?

М е р о н і я. Ой гріх! Та мовчатиму, мовчатиму... Заціп мені язик, святий Мовчало!

(Одходять і починають шептать одна одній на вухо, ті дивуються, здвигують плечима.)

С т е п а н (почувши, про що шепочуть). Ніт, так і туї! Видержать більше несила... Того й дивись, що з кулаками кинусь, краще піти! (Вголос до Секлити). Прощайте, Секлито Пилиповно!

С е к л и т а. Чого се ти? Куди?

С т е п а н. Та там робота єсть...

С е к л и т а. Та посидь ще: закуси, випий!

С т е п а н. Спасибі, у вас і без мене багато: ми вже залишні будем!

С е к л и т а. Як знаєш... (Одійшла).

С т е п а н (до себе) Ну, вже або виведу тебе на чисту воду, або голову провалю! (Хутко виходить).

ВИХІД XIV

(Т і ж без С т е п а на.)

С е к л и т а. Що се ми сидимо, пхаємось коло столу, мов вівці! Сядьмо, куми, долі!

Д е я к і. А сідаймо, сідаймо, бо вже деякі на стульці не всидять!

С е к л и т а. Пидоре! Давай килима! Простилай долі і столи ті одсовуй к бісу!

(П и д о р а стеле килима, М а р т а бере стільця і ставить посередині.)

У с т я Ви, свята іменинниці, сідайте посередині на стільчику, а ми сядемо й долі кругом вас.

Сідають, С е к л и т а на стільчику.

В с і. Ви, іменинниці, наше красне сонце, а ми ваші ясні зорі.

Г о л о х в о с т и й. Де ж мені, ясному місяцю, притулитись?

М а р т а. Е, такому місяцю не на небі місце.

Г о л о х в о с т и й. Чому? Преподобниці не приймуть?

У с т я . Преподобниці, може, й приймуть, а що свяіі, то виженуть!

Г о л о х в о с т и й. Та сідайте-бо хоч ви, Галю, коло мене!

С е к л и т а. Сідай, сідай! Тепер уже можна? Бачите, яка парочка? Поздоровляйте: ще жених і молода; Г о л о х в о с т и й посватав.

Г а л я. Мамо! Не робіть цього... слухайте, що я вам скажу...

С е к л и т а. Після! Мовчи тепер та диш.

Г о л о х в о с т и й (набік). Що це вона, здуріла? Привселюдно меня об'являєть женихом! От тобі й раз, досидівся! Тепер почнуть язики чесати!

М і щ а н к и (до Голохвостого). Бачите, а ви мовчите...

Г о л о х в о с т и й (замішавшись). Та то ще тольки так, між нами... розговор був... Когда ще судить бог сватов прислати...

С е к л и т а. Що там сватів! От повеличайте їх, кумочки мої, та й заручини зап'ємо! Правда, гарна парочка?

Г о л о х в о с т и й (набік). Оце взяла в лещата!

У с і. Гарна, гарна, як вугірочки! Поздоров боже!

В с і (співають).

Де ж був селезень, де ж була вуточка?

Селезень на ставку, а вуточка на млинку!

А тепер вони в однім болоті,

П'ють воду, їдять ряску по своїй охоті.

Де ж був Свиридко, де ж була Галочка?

Що Свиридко у батька, а Галочка у неньки!

А тепер вони у одній світлиці,

Їдять з медом пухкі книші й паляниці,

П'ють вино й варенуху, обоє раденькі!

С е к л и т а. Куми мої, любі мої! Заспівайте мені, прославте мене, свою куму, Секлиту Лимариху!

В с і (співають).

І лід тріщить, і комар пищить,

А то кум до куми порося тащить.

І кумочко, і голубочко!

Звари мені порося, щоб і юшка була.

І юшечка, і петрушечка!

Кума моя, люба моя, моя душечка!

С е к л и т а. Ой не співайте, не завдавайте жалю, бо я вже плачу! (Втира сльози). Так ви розжалобили, так розтривожили! Ой бідна я, сирота; цурається мене рідня моя: ніхто з Сірків і в хату не плюнув через отого чорногуза Проню!

Г о л о х в о с т и й (схоплюється, мов опечений). Хіба вам Сірки рідня?

С е к л и т а. Аякже, сестра рідна... А та носата — небога!

Г о л о х в о с т и й (набік). От влопався!

С е к л и т а. Якже, багатирі, запаніли! На бідний рід їм начхать тепер! А все через оту дурноголову!

Г о л о х в о с т и й (набік). Ну, пропав тепер, навіки пропав!

С е к л и т а (плаче). А мене не має не тільки за тітку, а навіть за наймичку, та ще кричить, що од мене гнилицями тхньоть, горілкою смердить! Така у мене небога! (Хлипа).

Г о л о х в о с т и й. Що його в світі божому робить? Просто вже й ума не приложу.

М а р т а. Та я б їй, отій вашій Проні!..

С е к л и т а. А ти ж думаєш як? С е к л и т а Лимариха їй подарувала? Ого! Не на таку напала! (Береться в боки). Та я отой носатий пенціон так одманіжила, так вишустрила на всі боки, що аж баньки повитріщали! Плюнула межи очі та й зацурала: ні я, ні Г а л я й ногою до смерті не будемо!

Г о л о х в о с т и й (набік). Слава богу, вони, значить, в сварці! Мов світ мені піднявся, аж од серця одлягло!

М а р т а. Авжеж, чиста сова!

У с т я . Чапля!

Г о л о х в о с т и й (підходить). Жаба кислоока!

Сєклита. А ти її знаєш?

Г о л о х в о с т и й. Та видів раз отого штурпака!

С е к л и т а. Вже іменно! Нехай її курка брикне!

У с т я . Хай її лунь вхопить.

М а р т а. Хай її п'ятниця свята покара!

Г о л о х в о с т и й. Холера на її голову!

С е к л и т а. Анахтема, анахтема, анахтема!

В с і (хором). Анахтема, анахтема, анахтема!

С е к л и т а. Пху на неї, та й годі!

В с і. Пху, пху, пху! На неї, сатану!

М а р т а. Годі, цур їй, пек! У с т я . Будемо веселі як перше!

С е к л и т а. Ну, лихом об землю! Гуляймо цілу ніч!

М е р о н і я. А мені на Печерськ!

С е к л и т а. К бісу! Гуляймо, поки ноги держуть, а то поснемо отут! Завтра неділя. Нікого не пущу!

(Чути оддалеку катеринку.)

Г о л о х в о с т и й. От якраз до ладу: явилась на виручку! Треба тут їх так замакітрити, щоб на завтра й ноги їдкидали! Закликати катеринщика ще! (Вибіга).

М а р т а. Е, тітко, в роду не без потвори! Є і в мене родичка... та... не хочеться тільки розказувати.

В с і. Та кажи, кажи! Чого жалувати таких псяюх!

М а р т а. Так стіни слухають!

Д е х т о. Та ми кочергами повигоним стіни ті з хати!

У с т я . Знаю я, про кого мова мовиться...

М а р т а. На злодієві шапка горить! Знає, про чиє кодло їде річ!

У с т я (схоплюється). Про наше кодло! Ну що ж, кажи!

М а р т а. Не чіпляйся, Усте, бо скажу, так і крикну на всю хату!

У с т я . Кричи, кричи, шелихвістко!

М а р т а. Не злякалась, псяюхо, не злякалась! Твій рід стоїть отут мені у печінках! Як уступила твоя сестра, Степанида, до брата в хату, то неначе братові й мені на шию наступила. Ви всі такі!

(Катеринка входить.)

У с т я (сікаючись). То й ми всі такі? То й я така?!

М а р т а. То й ти така й твоя мати була така!

У с т я (з кулаком). Яка ж була моя мати?

С е к л и т а. Та годі вам!

Д р у г і міщанки. Уже завелись!

(Катеринка заграла польку, і всі зразу втихомирились.)

ВИХІД XV

(Ті ж і к а т е р и н щ и к.)

В с і. Хто це музику найняв?

Г о л о х в о с т и й. Ето я; це я найняв, щоб Секліті Пилиповні веселіші були іменини! Как маєте лаятись, давайте лучче гулять!

В с і (схоплюються). Давайте, давайте краще танцювати! От весело!

С е к л и т а. Авжеж, танцювати! Розступіться, куми мої милі: С е к л и т а Лимариха гуля!

(Всі розступаються, С е к л и т а посередині)

С е к л и т а (розставивши руки). Куми мої, голубки мої, С е к л и т а Лимариха гуля! (Почина танцювати).

Г о л о х в о с т и й (скида жилетку). Ех, мамзель, бонджур! Валяй метелиці! (Почина садити проти Секліти гопака). Усі. Ой на дворі метелиця, Чому старий не жениться?

М е р о н і я. Ой гріх, ой скушеніє! (Становиться і сама в коло).

(Завіса спада.)

Дія четверта

(Світлиця у Сірків, та ж, що і в 2-й дії.)

ВИХІД І

(Х и м к а сама.)

Х и м к а (прибира хату). Другим людям неділя, а тобі нема ні неділі, ні свята у цих хазяїв! Весілля, бач, справляють! Ще й не видано, й не чутно, щоб таке було хапане весілля: шити, мити, білити — завтра Великдень! Щось непевне... А тут через них і ніг під собою не чуєш:

увесь двір підмела, ще й піском підсипай та травою труси, бо, бач, І івелика пані поїде вінчатись! Багато таких панів, та на греблю нікому! Он ще підлоги вигадала оливою мастити, та ще кадить заставить... А остобісіла вже вона мені, хоч би вже швидче йшла до дідька в болото!

ВИХІД II

(Х и м к а й С і р к о.)

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Піймай, Химко, собаку та прив'яжи на ланцюг, щоб часом не кинулась на кого та полатала литок.

Х и м к а. Хіба я собака? Хіба в мене собачі ноги, щоб ще вам за псами ганяла?

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Та й я не підбіжу. Ти молдша, у тебе й ноги прудчіші.

Х и м к а. Підтоптала вже за вашими примхами, що хоч за плечі бери!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Та ну-бо, Химочко, піймай, будь ласка! Візьми шматок хліба, примани Рябка та й насядь!

Х и м к а. Спасибі вам! Сідайте вже краще ви на його, коли вам нічого не шкода.

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Та ходім і я поможу, тільки не лайся, та повідчиняй мені вікна й ворота, нехай люде дивляться!

Х и м к а. Щоб поналазило їх і в двір, і в хату та щоб пообкрадали ще!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Ну, що ж робить! Один тому час, що й батько в плахті!

Х и м к а. Ет! (Виходить).

ВИХІД III

(П р о н я сама.)

П р о н я (виходить у білій вінчальній сукні, у білих квітках, обвішана цяцьками). Аж не стямлюсь од радості, що таки, хвалити бога, діждалась свого свята! А який же гарний жених! Сиділа, сиділа, так зате ж висиділа! Образованний, модний, душка, чисто як огірочок! Як я улюбльона, аж горить у мене все всередині, а серце тільки — тьох, тьох! Не знаю вже, чи й доживу до вечора... Як я пригорну його, як... Ой, ой, як здумаю... Когда б только скоріще! (Закрива очі рукою). Ото-то будуть усі заздрити! А я так під руку з ним та на них тільки: пхе, пхе, пхе! А шлейфом шелесь, шелесь, шелесь! На Хрещатику такою паніею сяду; та все по-модньому, по-хранцюзькому... (Пішла по хаті і стала перед дзеркалом). Чи не вкоротив він мені шлейфа. Єй-богу, вкоротив, жидюга, вкрав! І казала ж мамі, щоб оддали на Хрещатику, так хіба ж з тією простотою зговориш! Ой лишенько, і це ж не по-модньому! Хто ж так високо талію робить? Ні плечей, ні грудей! А по моді усе должно бути на виставці! (Походжа павою) Пхе! Тут тільки тхне чимсь? Оливою од підлогів, пхе! Химко! Химко! Кади мені швидче по хатах, та більше, та поодчиняй вікна! Химко, Химко!

Г о л о с Х и м к и. Та чую, не позакладало...

П р о н я. Так повертайся ж швидче. Піти ще по двору проходитись, хай дивляться та губи кусають! (Виходить).

ВИХІД IV

(Х и м к а й У с т я .)

Х и м к а (входить з смолкою). Уже повіялась, шелепа! От уїлась! Хоч би вже тебе викурити оцим куривом!

У с т я (вбіга з кошиком). Добридень вам, з неділею будьте здорові! А де старі Сірки?

Х и м к а. Та там десь колотяться...

У с т я . Чого ж то? А П р о н я де?

Х и м к а. А, і не питайтесь!

У с т я . Чого це ваші до Секлити на іменини не прийшли? А там сватання було: просватали Галю за Голохвостого.

Х и м к а. Тю на вас!

У с т я . Ти, дівко, не тюкай, а слухай! Пропили ми навіки Галю, а Г о л о х в о с т и й найняв катеринку та аж сюртука скинув, так вибивав тропака.

Х и м к а. Брехня!

У с т я . Що ти мені брехню завдаєш? Стара вже я, дівко, щоб брехати; то, може, твоя мати брехала, як на лавці лежала!

ВИХІД V

(Ті ж і М а р т а.)

М а р т а (засапавшись). Добридень вам! А де ваші? (Глянувши на Устю). Уже випередила: от довгонога чапля! (До Химки). Чи ви знаєте, що С е к л и т а Лимариха заручила уже Галю з Голохвостим?

У с т я . А що, не казала? Брехня?

Х и м к а. Та що це ви мелете? Про якого Голохвостого?

У с т я . Про Голохвостого — цилюрника, сина того, що за Канавою був!

М а р т а. Та він же один на весь Подол; другого Голохвостого немає!

Х и м к а. Так той же самий Г о л о х в о с т и й сьогодні вінчається з Про нею!

У с т я і М а р т а (сплеснувши руками). Що ти? Невже?

Х и м к а. Та хіба не бачите, які тут прибори йдуть до весілля... Через них уже мені хоч руки й ноги одкидай!

У с т я . Матінко моя, оце штука!

М а р т а. Ну й бешкет!

У с т я . Та чи ти часом не дуриш нас?

Х и м к а (показує у вікно). Та он гляньте, як по двору походжа наша пава; пишається, мов верша в болоті!

У с т я (глянувши). Ой ненько моя! Єй-богу, в білій сукні, ще й у квітках! М а р т а (за нею).

М а р т а (за нею). Справді, справді! І хвату почепила!

У с т я . Так побіжім зараз до тітки Секлити сказати! М а р т а. А побіжім! От буде халепа! У с т я . А буде! (Стикається лобом з Мероніею).

Хи м к а (сміючись). Ну, тепер уже піде баталіяі

ВИХІД VI

(Ті ж і М е р о н і я.)

М е р о н і я (спотикаючись і шкандибаючи). Оце летять! Так штовхонули, аж тім'ям об двері ударилась! Господи Ісусе Христе, сине божий, помилуй нас!

Х и м к а. Амінь!

М е р о н і я. Чи чули? Галю просватали за Голохвостого!

М а р т а. Спізнилась!

У с т я . Він, чуєте, сьогодні вінчається з Пронею!

М е р о н і я. Ой гріх який!

М а р т а і У с т я . Ми йдем до Секлити зараз звістити.

М е р о н і я. І я з вами. Ой не біжіть тільки так, бо я не зійду: у мене ноги покалічені! Ой не біжіть-бо! (Вибіга за ними).

Х и м к а (сміючись у вікно). Та пождіть-бо, бо впаде! Ну й оказія! От зух! На двох вінчатись хоче! Чистий салтан! Ха-ха-ха!

ВИХІД VII

Х и м к а, Н а с т я і Н а т а л к а. Н а с т я й Н а т а л к а виходять повбирані, але по-міщанськи.

Н а с т я. Добридень вам! А П р о н я прибралась уже?

Х и м к а. З досвіта ще!

Н а т а л к а. А де ж вона?

Х и м к а. Та отам десь пошелепалась замітати двір. (Виходить).

Н а с т я. А я, знаєш, не хотіла після того вечора й приходити до тієї принді; та уже просила боже як!

Н а т а л к а. І мене теж; ще й стара Сірчиха приходила. Так я уже подумала, бог з ними! Ну й щастя ж оцій Проні! І чим вона взяла?

Н а с т я. Кислим оком та довгим носом.

Н а т а л к а. А вже правда! І де в його ті очі були?

Н а с т я. Звичайно, за гроші бере.

Н а т а л к а. То вона його заманила своїми гарними приборами та брансолетами.

Н а с т я. Дай мені, серце, покій! Хіба вона вміє й прибратись до ладу? Поначеплює, понавішує, мов на куделю вовни, та й повертається, як індик, і все оте на їй, як на корові сідло...

Н а т а л к а. Іменно, як на корові сідло...

Н а с т я, Аз того ганчір'я ще й пика вигляда, що за три дні не од полощеш!

ВИХІД VIII

(Ті ж і П р о н я.)

П р о н я (входить і поважно вітається). Здрастуйте вам.

Н а т а л к а. Ах, яке на вас убрання, аж очі вбира!

Н а с т я. Чудо, чудо! У вас таки смаку, як у тії кралі.

Н а т а л к а. Та яке модне!

П р о н я. У первому магазині на Хрещатику шилось.

Н а т а л к а. А як до лиця все вам, хоч малюй!

Н а с т я. Ви сьогодні дуже гарні, мов та квіточка, що в віночку!

П р о н я. Мерси за компліман!

Н а с т я (до Наталки). Не передавай куті меду!

Н а т а л к а (до Насті). Та чорт її бери! (Вголос). Ой ненько, моя матінко! Який же у вас, Проню, брансолет, а сережки аж горять, мов саме сонце вскочило в хату!

Н а с т я. Чи справжні ж?

П р о н я. Авжеж!

ВИХІД ІХ

(Ті ж і Я в д о к і я П и л и п і в н а.)

Я в д о к і я П и л и п і в н а (вибіга з пекарні у чепчику і в довгім платку). І де ж би то не справжні, коли за каблучку ту на руку, чи як її, дала двадцять два карбованці, а за сережки аж сімдесят п'ять, своїми руками дала!

Н а с т я. Ого! Сімдесят п'ять!

Н а т а л к а. Ой мамо моя!

П р о н я. Таки не витерпіли, прибігли; ще й Химку сюди приведіть!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Як-то, щоб і тепер, коли слушний час настав, не похвалитись перед добрими людьми? Ні вже, дочко, вибачайте!

П р о н я. Охота! Диво яке, що золото чи гальмази!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Як то не диво? От за ту матерію, що на сукні, позаторік платила ще по три карбованці!

Н а с т я. Позаторік ще?

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Еге ж, тепер за таку ціну не купиш!

П р о н я. Ви б, мамо, пішли краще до пекарні порядкувати, ніж не знать що верзти!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Та там уже все готове. А за другу сукню, шовкову, заплатила аж по три карбованці з половиною за аршин: така вже дорога, що й господи! Ось я винесу. (Іде в кімнату).

П р о н я. Та що ви розносились, неначе не носили зроду шовкового?

Н а с т я і Н а т а л к а. Покажіть, покажіть; ми ще не бачили!

С т е п а н (з-за вікна). За кого Сірки віддають дочку?

Г о л о с. За якогось цилюрника.

С т е п а н. Невже за Голохвостого? Жид, значить, правду казав.

Я в д о к і я П и л и п і в н а (таска цілий жмут всяких суконь). Осьде, гляньте яке!

Н а с т я. Чудесне! Широке та добряще! (Маца).

Н а т а л к а. Ой яке гарне! Як шелестить!

(Юрба всякого роду людей натовпом лізе до вікон, а Д е х т о й до дверей.)

П р о н я. Мамо, що ви робите? Гляньте на вікна!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Нічого, доню, нехай люде дивляться, який посаг даємо за дочкою: хай знають усі, що не поскупились! А ось, гляньте, зелена адамашкова!

Н а с т я. Чи шовкове, чи бавовняне?

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Шовкове, на два шістдесят, та й то через те уступив, що дуже залежала матерія.

П р о н я. Ви не знать що, мамо!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Чого? Єй-богу, правда!

Г о л о с (з-за вікна). Та й зелена ж, як рута!

П а р у б ок (до дівчини). Тобі до лиця пристало!

Д і в ч и н а. Диво й не пристало б: якби й на тебе начепити, то на жабу б здався!

(Сміх.)

П р о н я. Чуєте, який ярмарок завели? Я в д о к і я П и л и п і в н а. То пусте. Ось ще одна сукня жовтогаряча, з якогось такого чудного, що й язиком не вимовлю.

П р о н я. З мухленталену. Я в д о к і я П и л и п і в н а. Еге ж.

Г о л о с (з-за вікна). Ой ненько моя, як жар. Аж горить...

П а р у б о к. От би мені, бра, на штани!

П р о н я. Зачиніть вікна!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Нехай дивляться: один тому час!

П р о н я. Тут незабаром жених буде, а вони розташувались.

Я в д о к і я П и л и п і в н а (знов виносить жмут білля). А ось гляньте, які мережані та тонкі хусточки до носа.

П р о н я. Ви ще й сорочки принесіть!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. І принесу, тут нема сорому: діло світове!

Н а т а л к а. Ой які ж гарнесенькі!

П а р у б о к (з-за вікна). Гля! Гля! На доброго козака, то нікуди й чхнути!

М і щ а н к и (з дверей). До твого носа й пристало!

П а р у б о к. Та й у молодої ж з добру ковіньку!

П р о н я. Що ж це ви тут шкандаль робите! Напустили мужви!

Я в д о к і я П и л и п і в н а (не слуха). А ось укривало, єдвабове, рожеве; у Флоровськім вистібали.

Н а с т я. Славно! Та велике яке!

Н а т а л к а. Тут і трьох можна вкутати!

М і щ а н к и (з-за дверей). Я б під таке полізла!

П а р у б о к. Та й я б, якби попросили...

П р о н я. Я не можу вже цього видержати! Гетьте, мамо, з вашим приданим! Химко, зачиняй вікна та повилось оцей мотлох! Ходімо, сестрички, од шкандалю до моєї кімнати...

Н а с т я і Н а т а л к а. Ходімо, ходімо! (Ідуть).

(Х и м к а вбіга, але Я в д о к і я П и л и п і в н а їй маха рукою, і разом розкладають на стільці всі речі.)

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Я ж піду стрічати гостей, а ти гукни старого!

Х и м к а. Добре! (Іде до вікна). Та не лізьте притьмом у хату, одступіться од вікон! (Виходить).

Г о л о с (з-за вікна). Чи ба! Хтось приїхав хвайтонами. Це, либонь, жених!

Д р у г і. Де? Де?

І н ш і. Гетьте! Одступіться! Ой ноги! Ноги!

ВИХІД Х

(Г о л о х в о с т и й і два митрополичі баси.)

Г о л о х в о с т и й (ввіходить у фраці, при циліндрі, за ним два митрополичі баси). Оце всьо, як видите, беру: двор величезний, садок, дом і те, што в дому.

1-й б а с. О, Сірки не убогі! Сіркова лавка швидко перейде на першу вулицю на Подолі.

2-й б а с. Наберете в кишені добра.

Г о л о х в о с т и й. Авжеж, наберьом немало добра: не в дурнів удались! Через неделю міста ви й не пізнаєте сього двору. Отут на

вулицю вчищу кам'яний дом первого хвисону на два етажа під бляшаною кришею; а в старий дом я буду свиней заганять.

1-й б а с. Тобі пощастило, брате, єй-богу!

2-й б а с. Тільки слухай сюди, пане Свириде: я пам'ятаю трохи дочку Сірків, здається, мов погана...

Г о л о х в о с т и й. То не мешаєть, пустоє, значить дєло: аби побольше дєнєг, то ми, брат, при боцє заведемо... гм...

2-й б а с. Важно!

1-й б а с. Люблю!

Г о л о х в о с т и й (б'є по плечу). Хе-хе! (Одходить набік). Коли б уже скрутитись швидче: у мене просто через ту Секлиту душі нєту.. Ну, що як ускочить? Хоч з Києва тікай, не то што! Здається только, я їх уложкв добре, да вони й у сварці, на щастя,.. Господи, пом'яни царя Давида і всю кротость його!

ВИХІД XI

(Ті ж, П р о н я, Н а т а л к а, Н а с т я. П р о н я входить шкірно, за нею подруги.)

Г о л о х в о с т и й (підліта з квітками). Позвольте, дорогая нєвєста, ради, значить, щасливєйшого для меня дня, подать вам пукета і поцєловать ручку?

П р о н я (соромливо бере) Ах, мерси? Бонджур!

Г о л о х в о с т и й. Красниє цвети прекрасной квєтцє. (Цілує руку).

П р о н я. Мерси! (Набік). Який душка!

Г о л о х в о с т и й. Позвольте одрикомендовать вам моїх шахверов: Орест — знаменитий бас митрополичий, і не менче знаменита октава митрополича — Кирило...

П р о н я (подає руку). Очинно рада. Сєдайте.

Баси. Спасибі; ми й постоїмо.

П р о н я. Нєт, чого ж безпокоїться? Ще й в церкві, как дасть бог, настоїтесь.

1-й б а с. Для такої панни і потрудитись можна.

П р о н я. Ви мнє комплімента пущаєте? Мерси!

1-й б а с. Можна й припустить.

2-й б а с. Стоїть.

Г о л о х в о с т и й. Обхожденіє понімають.

П р о н я. Да, модні кавалери. (Одходить під руку з Голохвостим).

(Той лебезить.)

1-й б а с (до другого). Тут нас, брате, жде велика випивка!

2-й б а с. Невже? Добре приймають?

1-й б а с. Побачиш!

Н а с т я (до Наталки). Дивись, як ота чапля маніжиться та кладе носа на плечі.

Н а т а л к а. Еге ж, ну їй уже можна...

Н а с т я. Чіплятись на шию при всіх?

(Баси підходять до них і просять під ручку.)

П р о н я (до Голохвостого). Ах, не говоріть мінє такого, бо я как огонь зашарєюсь...

Г о л о х в о с т и й. Што ж дєлать, моя дорогая нєвеста, пуколько, когда ето свєтовоє дєло; да у меня просто сердце не видержить етой проволочки, єй-богу, может луснуть! Когда б поскоріше уже еті царамонії.

П р о н я. Да, ужасть как долго! Я позову родителів зараз. (Іде до пекарні).

ВИХІД XII

(Ті ж і г о с т і.)

(Ввіходять поважні міщане й міщанки)

Г о с т і. З неділею святою будьте здорові і з чесним весіллям! Дай боже щастя сьому домові!

М і щ а н к и. А де ж хазяї? Не видко...

Д р у г і. Ото, певно, жених з квіткою.

М і щ а н к и. Та й у куце ж убрався!

Д р у г і. А нічого, з себе гарний!

М і щ а н к и. Тільки худий, нічого й в руках подержати!

(Г о л о х в о с т и й упада коло подруг.)

ВИХІД XIII

(Ті ж і старі Сірки, за ними П р о н я й Х и м к а.)

(Сірко йде попереду, за ним Я в д о к і я П и л и п і в н а з хлібом з сіллю, П р о н я, похнюпивши очі; за нею у дверях становиться Х и м к а.)

П р о к і п С в и р и д о в и ч (до Голохвостого, обнімаючи). От тепер ви вже наш: тепер нас ніхто не розлучить! Будьте ж щасливі в новій жизні!

(Г о л о х в о с т и й цілує руку Явдокії Пилипівні.)

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Дай боже вам усякого щастя й здоров'я! Любіть мою дочку: одна тільки й є!

П р о к і п С в и р и д о в и ч (бере Проню). От передаю вам їх з рук на руки, любіть і жалуйте! (Цілує Проню). Пошли вам боже всякого благополучія; а ви нас, дочко, у щасті не забувайте і вибачайте вже, що ми прості!

Я в д о к і я П и л и п і в н а (цілує Проню і плаче). Ніхто не знає, одна мати знає, як тяжко видавати заміж одним одну дочку. Була, жила в хаті, а завтра ні до кого й слова буде промовити!

П р о н я. Мамо! Годі! Коли б уже швидче!

М і щ а н к и (плачуть). Так, так! Справді!

М і щ а н є. Не тепер, то в четвер, а все-таки дівчат не мине те лихо!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Не плач, стара: треба ж колись віддати.

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Ох, тяжко ж мені з дочкою розстатись.

Г о л о х в о с т и й. Не баріть, папонько й мамонько, діла: в церквє поп дожидаєть!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Пора, пора, стара!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Химко, давай швидче килимця! Поблагословимо зараз та й до церкви!

Г о л о х в о с т и й (до басів). Гукніть на хвайтона, щоб готові були! (Про себе). Винеси, господи!

(Простилають килима. Старі сідають на стільці з хлібом з сіллю. Молоді становляться на килимі, два баси, Н а с т я і Н а т а л к а з свічками по боках.)

ВИХІД IV

(Ті ж і С е к л и т а, У с т я , М а р т а і М е р о н і я, а потім і Г а л я.)

С е к л и т а (за вікном). Пустіть, пустіть! Пропустить Секлиту Лимариху!

(Всі поторопіли.)

Г о л о х в о с т и й (набік). Пропав я!

П р о н я. Тітка? Разом

С і р к о. Сестра? /

С т е п а н (з-за вікна). І-і! Тітка С е к л и т а, ще поміша весіллю, треба сповістити жида.

С е к л и т а (вліта несамовито). Стійте, не благословіть! Не благословіть, кажу!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Бог з тобою, сестро! Разом

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Господь з вами! /

С е к л и т а. Га! Злодіяцьке весілля? Хотіли вкрасти мого зятя, жениха моєї Галі, та не вкрадете? Я вам доважу, що не вкрадете!

С і р к о. Сестро, опам'ятайся, чи ти при собі?!

П р о н я. Що це за шкандаль! Якого жениха?

С е к л и т а. Я при умі: Секлиту Лимариху не обійдете! Я за своє дитя встою, встою! Не пущу до вінця! Стійте, І не підете! Не пущу, хоч лусну!

М а р т а. Не пускайте, кумо, не пускайте!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Бога ради не кричіть: дивіться, скільки по вікнах людей!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Сестро! Секлито Пилиповно! Не роби сорому нам, прошу тебе! Чим же ми винні?

С е к л и т а (кричить), Не винні? Одбили жениха у моєї дитини? Я на всі Кожум'яки кричатиму: розбій, розбій!

П р о н я. Ой шкандаль! Шкандаль!

(Коло вікон ціле стовпище, одне на одного лізе, ґвалт, крик: "Ой, не душіть!", "Пустіть хоч руку!", "Шибка, шибка!". Врешті верхня шибка луснула і брязнула на долівку. М е р о н і я, М а р т а, У с т я то до вікон шепчуть усім, то до Секлити; вони дуже раді бешкету.)

П р о к і п С в и р и д о в и ч ї Явдокїя Пилипівна. Зачиняйте вікна, одгоньте людей!

Г о л о х в о с т и й. Що ж це, впустили якусь самашедшу!

С е к л и т а. Я самашедша? Ти мене самашедшою зробив!

П р о н я. Вона п'яна! Залила очі та й лізе!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Голубко, сестро, не безчесть нас, не губи нашої Проні! Одна ж тільки! (Плаче).

С е к л и т а. Сестро! В тебе дочка і в мене дочка! Нехай я буду й сяка й така, і проста, і ликом шита, а все-таки я мати своїй Галі! Не дам знущатись над моєю дитиною і запанілим поганцям! (До Голохвостого). Нащо ти дурив моє дитя, нащо топтав до неї стежку? Нащо залицявся, коли ти не думав її брати!?

П р о н я. Свириде Петровичу, що вона каже?

П р о к і п С в и р и д о в и ч і Я в д о к і я П и л и п і в н а. Як же це, Свириде Петровичу?

Г о л о х в о с т и й. Брехня, брехня! Я вам не позволю публіковать меня! Я вам! я... я...

У с т я (до Секлити). Ще й брехню завдає?!

С е к л и т а. Я тобі докажу брехню, перевертню чортовий, пройдисвіте, ланцю!

Г о л о х в о с т и й. Я такого шкандалю не попущу, не прощу нікаким разом! Я вам не хто! Я Свирид Петрович Галахвастов! Мені гаваріть такого чортовиння? Да у мене всі будочники он де! (Показує кулак). Да я вас у часть! Да я вас за брехню в рештанську і замкну трома замками!

У с т я . Що, як замкне?

В с і. Під три замки?

С е к л и т а. Ой люде добрі, що ж це! Мене у рештанську за правду? Секлиту Лимариху, чесну хазяйку, під три замки? За те, що ти вчора заручився з моєю дочкою?!

П р о н я. Ай! То правда? Що ж це?..

П р о к і п С в и р и д о в и ч і Я в д о к і я П и л и п і в н а. Господи, глум який! Попущеніє боже! (Плачуть).

М е р о н і я. Чисте скушеніє!

Г о л о х в о с т и й. Врьош, стара! Я її знать не знаю, вєдать не вєдаю! З її какоюсь дочкою! Вона сказилась! А ми, Проню, хадьом

вінчатись, Прокопе Свиридовичу, когда почали дєло, то надобно якось кончать. Невже нас буде держать одна брехлива баба?!

С е к л и т а. Я брешу?! Я сказилася! А не діждеш ти з твоїм чортовим батьком, з твоєю поганою матір'ю! Не будеш вінчатись: не пущу попа в ризи, хоч роздеріть мене! Ой кумці-голубці, кажіть же ви, хай люде чують; заступіться хоч ви за Лимариху,— опаскудив мою чесну сім'ю оцей ланець, шарлатан! А сестра рідна за ним руку тягне!

1-й б а с (2-му). Що, брат, не горілкою пахне!

2-й б а с. От халепа!

П р о н я (кричить). Докажіть, докажіть!

М а р т а. Як же, учора заручився, сама власними очима бачила і оцими вухами чула! Щоб я луснула, коли ми не пропили Галю!

У с т я . Та ще спочатку за столом, а далі і долі, і заручних пісень співали їм.

М е р о н і я. Та ще цей раб божий і танцював без одіянія скусительно!

П р о н я. Ой! Підступило під серце! Рятуйте! (Переходить і припада до матері).

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Господи, боже мій! Що ж з нею? Хоч згляньтесь!

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Що ви зробили з дитиною ,нашою?

(Кинулись до Проні, розстібують плаття.)

С е к л и т а. А що, не вірили, який зух?

Г о л о х в о с т и й (з одчаєм до Проні). Не вірте їй: це заговор! Вона підпоїла, підкупила свідків. Я їх усєх на суд! Ну, де ж би таки я, Галахвастов, посватався на какой-небудь простой поганкє?

С е к л и т а (з кулаками до Голохвостого). Моя дочка юганка? Ах ти, каторжний, сибірний! Та я тобі очі видеру лоба!

П р о н я (нервно плаче). Мамо, я не вірю їй? Вона нарочито шкандаль робить... Заступіться ж! Не видержу... давить мене!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Сестро, згляньсь на нас! Не безчесть дочки. Господь тебе покарає на твоїй! (Рида).

П р о к і п С в и р н д о в и ч. Слобоніть гостину, сестрице! Бачите, яке лихо!

С е к л и т а. Так так? Мене з хати?!

П р о н я (кричить, ридаючи). Ідіть собі? Не топіть мене!

С е к л и т а. Дурна ти, навісноголова! За якого харциза заступаєшся! Думаєш, що любить тебе? За гроші тільки. за гроші! Та він тебе вчора привселюдно лаяв, нівечив, гидив!

Г о л о х в о с т и й (кричить). Не ймітъ віри їй: бреше!

С е к л и т а. Ой кумці мої, заступниці мої! Кажіть уже ви, бо були там! Кажіть по правді!

М а р т а. А лаяв, господи як, і в батька, і в матір величав її совою, чаплею, кислоокою жабою!

П р о н я. Ой, ой! Зарізав!.. Під серце! Води!..

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Боже мій! Убили дитину мою! (Упада коло дочки, розстібує їй плаття).

У с т я . А проклинав як: щоб і халера, і чума на їх голову, щоб виздихали цілим кодлом!

Мєронія. Прорицав: анахтема, і дунув, і плюнув, як на сатану!

Г о л о х в о с т и й (несамовито). Це наклепи! Я в суд подам!

П р о н я. Ай, води, води!.. (Ніби зомліла).

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Химко, води швидче! Господи, одпусти і припусти!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Ой рятуйте! Нежива!

(Х и м к а приносить воду. Прискають удвох на Проню. С т е п а н продирається в двері і щось шепоче Галі. П р о н я телесується, коло неї упадають старі)

2-й б а с. Пропала вже випивка!

1-й б а с. Ходім мерщі, щоб ще до мирового не попасти!

П р о н я (істерично). То такі ви? Мені одно, а друге Д р у г ій? При мені у очі мало не вскочите, а за очі банітувати... Ох! Ох!

Г о л о х в о с т и й (одступа). Та що ви їм вірите!

П р о н я. Чого ви ходили до мене? Нащо ви божились, клялись, падали передо мною на коліна?

Г о л о х в о с т и й. Та стійте ж...

П р о н я. Не за ваші магазини йшла... я... вас любила... а ви назнущались... осоромили на весь Подол... На весь Київ!.. Гетьте! Ой смерть моя! (Мліє).

П р о к і п С в и р и д о в и ч . Вон, вон з нашого двору, щоб і слід тут ваш не смердів!

Я в д о к і я П и л и п і в н а. Вон, вон! Не треба нам такого зятя!

Г о л о х в о с т и й. Ну, до свіданья!

С е к л и т а (хапа його за поли). Ну, тепер я вже не пущу!

Г о л о х в о с т и й (вириваючись). Одчепіться!

С е к л и т а. Не пущу, не пущу! Думаєш, що багатий, так і безчестити мене можна? Женимо!

С т е п а н. Та який він багатий? Він банкрот!

С е к л и т а й Сірки. Банкрот... банкрот!

Г о л о х в о с т и й (виступа наперед, з запалом). Чого витріщились? Ну, банкрот, так і банкрот! А ви думали, как би я був багатий, то пошов би до вашого смітника?! Ха-ха-ха! Свинота необразованна! Авжеж, мені ваших дєнєг тольки й нада било! Так і понімайте! А вони заклали сібе в голову, що я на їхніх дочок задивився. Антересно дуже! Не найшов би где? Поліз би на смітник! Да я, как дервий кавалер, і у Липках би

знайшов настоящих баришень з отакими куделями, а не сватався б на вашій дурній поторочі, поганій Проні!

П р о н я. Ай! (Зомліла).

(С е к л и т а розвела руками.)

ВИХІД XV

(Ті ж, ж и д і к в а р т а л ь н и й.)

Ж и д. Ай, гвулт! Фарфал! Беріть його —он тамечки шарлатан, мошенник!

К в а р т а л ь н и й. Пожалуйте в часть!

(Всі остовпіли, Г о л о х в о с т и й опустив циліндра.)

(Картина)

(Завіса).